

Motion till riksdagen 2021/22:4725

av Johan Pehrson m.fl. (L)

med anledning av prop. 2021/22:100 2022 års ekonomiska vårproposition

---

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen godkänner de riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken som anförs i motionen.

Maktskifte för skolan

Liberalernas vårmotion 2022

Förord

Vill du byta regering? Vill du att alla barn ska lära sig mer i skolan? Vill du att Sverige ska klara integrationen? Då är Liberalerna partiet för dig.

Vi är det enda parti som har bildats för att verka för liberala idéer. Liberalernas roll är att stå upp för varje människas frihet att forma sitt liv. Utmaningarna ser olika ut i varje tid, men uppdraget består: friheten måste försvaras.

De senaste åren har svensk politik varit stormigare än på länge. För mycket fokus har legat på att tänka bort andra partier, för lite fokus på sakpolitiken. Därför har Socialdemokraternas regeringar gjort för lite samtidigt som ofriheten runtom i samhället har vuxit. Nu behöver Sverige en borgerlig statsminister som klarar av att möta både Sveriges problem och riksdagens alla partier.

Liberalerna är garanten för en reforminriktad borgerlig regering med förankring i mitten. Vi är partiet som sätter skolan först och har lösningar på integrationsproblemen. För detta söker vi ditt stöd i valet den elfte september.

Nedan presenterar vi vår vårmotion. Vi börjar med skolan. Det mesta gör faktiskt det: Den framtid som väntar Sverige i morgon finns i våra klassrum i dag. Alla unga som läser, räknar, skriver och pluggar bestämmer vilket land Sverige ska bli.

Sedan jobbar vi oss vidare med ytterligare centrala politikområden. Gemensamt för varje förslag är att frihet ska öka för fler. Med fler som lär sig mer i klassrummet. Nya företag och fler jobb. Och ett Sverige som både håller ihop och klarar klimatutmaningarna samtidigt som vi rustar samhället för att möta utmaningarna mot friheten i vår tid.

Reformtabell för skolan

Svensk skola var under 1900-talet i den absoluta världstoppen. I den här vårmotionen stakar Liberalerna ut riktningen för att under 2020-talet återställa svensk skola till världens främsta kunskapsskola.

Svaga skolresultat i utsatta områden och ett kunskapsstapp för coronagenerationen gör att skolan behöver förstärkas. Därför satsar vi mest av alla partier på skolan. Vi satsar 16 mdr mer än regeringen under kommande år. Alla satsningar nedan avser hela budgetperioden.

Reformer för skolan

Miljoner kronor

	2023	2024	2025
Läroböcker till alla elever i grundskolan	600	700	800
Satsning på lärare i utsatta skolor	400	800	800
Expansion av spetsutbildningar	100	200	200
Utökad undervisningstid	350	300	1 200
Sociala team i skolan	500	1 000	1 000
Förberedelse inför förstatligande		200	300
Svenska för integration i förskolan	300	500	500
Kunskapsstapp	3 000		
Särskilda undervisningsgrupper	500	500	1 000
Totalt mer än regeringens förslag	5 750	4 200	5 800

Inledning

”Så om jag ska sammanfatta problembilden: Integrationen har varit för dålig, samtidigt som vi har haft en stor migration. Samhället har också varit för svagt. Med för svaga resurser till polisen, till skolan, till socialtjänsten. Med för svaga lagar för att beivra brott och motverka sociala problem. Och för svaga insatser för att bryta långvarig arbetslöshet.”

Med dessa ord tydliggjorde statsminister Magdalena Andersson (S) nyligen vad som har blivit uppenbart. Efter åtta år med socialdemokratiska regeringar är utanförskapet stort. Sverige är inte ett möjligheternas land. Åtminstone inte för alla. Sverige är på många sätt likväl ett fantastiskt land, men potentialen tas inte till vara. Regeringen har

inte levererat. Och regeringar måste leverera. Om Sverige ska bygga säkerhet i Europa när ryska trupper rycker fram över ett grannlands jord. Om Sverige nu ska resa sig efter två år med smittspridning, restriktioner och konkurser. Och om vi ska vända en historiskt svag arbetsmarknad och svaga skolresultat.

Samtidigt genomför en svag regering för få eller fel åtgärder. I ett läge där utanförskapet växer, skolan misslyckas och tillgången till fossilfri energi snabbt gjorts till en klassfråga prioriterar regeringen andra saker. Resultatet blir att det ekonomiska utrymme som byggts upp under lång tid för kristider nu används för att montera ned arbetslinjen, återinföra de rödgrönas flumskola och möta klimathotet med symbolpolitik.

Det krävs en ny start för Sverige. Liberalerna är partiet för alla de som vill byta regering och prioritera skolan, integrationen och klimatet. I den här vårmotionen redovisas reformer och prioriteringar som kommer att vara vägledande i vårt arbete efter ett liberalt maktskifte.

Problemen är många och de har blivit värre under Socialdemokraternas tid vid makten: I dag har klyftan vidgats mellan de som har det bra och de som lever i utanförskap. De som får det stadigt bättre och de som lever i social utsatthet och fattigdom. De som lever tryggt och de som lever med konsekvenserna av en tilltagande och allt grövre brottslighet.

I takt med att coronapandemin ser ut att klinga av krävs en plan för att få Sverige på fötter igen. Nu är tid att väcka framtidstro. Det är dags att lösa både de problem som kommit med pandemin och de som fanns innan den.

Det arbetet kan bara börja i en ände, med en riktigt bra skola. Liberalerna vill ge varje barn förutsättningar att lyckas genom en skola med ordning, studiegäldje och lärare som brinner för att förmedla kunskap. Även om många skolor klarat omställningen väl under pandemin har tusentals elever halkat efter i sin kunskapsutveckling. Särskilt gäller detta de elever som har haft svårt att klara studietakten vid distansundervisning. Redan innan pandemin lämnade dessutom tiotusentals ungdomar, särskilt pojkar, varje år grundskolan utan gymnasiebehörighet. Detta är en vårmotion för alla dessa elever och för deras lärare.

Alla barn ska möta världen med framtidstro. Och alla barn ska växa upp med vuxna förebilder som går till jobbet varje dag. Dagens utanförskap och breda integrationsproblem måste vara en huvudfråga för beslutsfattare på alla nivåer i vårt land. Det är oacceptabelt att över en halv miljon människor lever i områden där rättsstaten tryckts tillbaka, skolresultaten sviker, jämställdheten är satt på undantag och framtidsmöjligheterna försvinner. I dag bor nästan var tjugonde invånare i ett område präglad av utanförskap till den grad att polisen klassar det som ett utsatt eller särskilt utsatt område. Det handlar om gängkriminalitet, parallella samhällsstrukturer samt religiösa fundamentalister som begränsar fri- och rättigheter, inte minst för flickor och kvinnor.

Vi liberaler kan inte acceptera att det finns områden där människor inte har samma möjligheter som i övriga Sverige. I de utsatta områdena finns barn, ungdomar och vuxna med svåra förutsättningar men höga ambitioner för sin framtid. Detta är en vårmotion för alla i utanförskap och för alla de som arbetar för att bryta utanförskap.

Sverige behöver en klimatpolitik som kan mätas, inte i hur mycket den kostar utan i hur mycket vi lyckas minska utsläppen. En teknikooptimistisk klimatomställning som möjliggörs av fossilfri energiproduktion, som ger näringslivet förutsättningar att elektrifiera transportsektorn och industrin. I dag finns en bred uppslutning kring vad som ska uppnås och att åtgärder brådskar. Tyvärr bromsas engagemanget av kortsiktiga beslut

och en regering som inte vet vad den vill. Samtidigt arbetar forskare, företagare, entreprenörer och idealister runtom i Sverige vidare med lösningar på klimathotet. Detta är en motion för alla de som med idéer och handlingar möjliggör den omställning som måste ske.

Företagandet är fundamentet för välbästandet. Att vi lever i en välfärdsnation får aldrig tas för givet, det är frukten av alla de ögonblick då människor vågat bestämma sig för att försöka förverkliga sina idéer i företagandets form. Det är med goda förutsättningar för entreprenörskap, investeringar, innovationer och företagsamhet som vi bygger ett starkt Sverige. Coronakrisen har visat hur vår ekonomi är beroende av omvärlden. Det gäller både den globalt verksamma verkstadskoncernen och turisthotellet som ger jobb och skatteintäkter till orter som Visby eller Järvsö. Nu är tid att inte bara rädda dagens jobb, utan också för att möjliggöra att morgondagens företag växer fram. Nu är tid att gynna flit, sparande, arbete och företagande. Nu är även hög tid att återupprätta assistansen och säkerställa vårdplatser till fler som är sjuka.

Liberalerna står nu och alltid upp för att värna asylrätten, fri kultur, media och forskning, rättssäkerhet, skydd för minoriteter, frihandel och internationellt samarbete liksom demokrati, fria aborter, mänskliga rättigheter, feminism, tryckfrihet och rättigheter för den som lever med funktionsnedsättning.

För det arbetet behövs ett starkt liberalt inflytande i riksdag och regering. De politiker eller det parti som vill få något gjort under kommande år måste acceptera ett nytt parlamentariskt läge och ge svar på hur det ska hanteras. Inte minst blir detta tydligt mot bakgrund av den budgetsituation som präglar den nu sittande regeringens förutsättningar.

Liberalerna går fram i riksdagen i en fast tro på att Sverige behöver en ny liberal borgerlig regering. En regering som ser problemen komma i stället för att tvingas sammanfatta sina misslyckanden när tiden runnit ut. Liberalerna varnade tidigt för integrationsproblem och hedersvåld. Liberalerna varnade för nedlagd kärnkraft och beroende av rysk gas. Och vi har varnat för Vladimir Putins utrikespolitik och konsekvenserna av den svenska allianslösheten. Gång på gång har vi haft rätt. Gång på gång har S-regeringar haft fel. Gång på gång tar de sedan efter, år senare, gärna utan att låtsas om det. Men för väljarna finns det ett enkelt sätt att få morgondagens politik redan i dag. Det är att rösta på Liberalerna.

Vi liberaler arbetar nu för att vända utvecklingen i utsatta områden och för att skapa en likvärdig kunskapsskola för alla barn. Vi gör det för att möjligheterna i Sverige för alltför många i bästa fall är teoretiska. Vi gör det för att politiken måste leverera lösningar för de vars behov är störst. Det är för alla dessa människor, det glömda Sverige, som Liberalernas politik är som allra viktigast.

Vi vill skapa ett land med framtidstro. Där alla får en god start i livet. Där alla ges möjlighet att bidra efter sina förutsättningar. Där integrationen vägleds av principen att tillhöra och att tillföra. Där alla ges möjlighet att växa också genom skyldigheterna som följer av att vara medborgare i en demokrati. Där samhället stöttar. Där tryggheten gäller alla och överallt. Där innovation och skaparkraft tas till vara. Ett land där demokratin stärks och utvecklas. Där alla skolor är kunskapsskolor. Där klimatutmaningen klaras. Där öppenhet råder och utanförskapet bryts. Ett Sverige som reser sig starkare efter pandemin. Ett Sverige som välkomnar de som flyr krigets Ukraina. Ett land där vi står upp för demokratiska värderingar, feminism och mänskliga rättigheter.

Ett Sverige som är ett möjligheternas land, för alla.

Skolan först

Framtiden börjar vid skolbänken

Liberalerna är partiet som sätter skolan först. I det här avsnittet presenterar vi bl.a. politik för att det ska råda ordning och reda i alla klassrum. Att alla elever ska ha ordentliga skolböcker i alla ämnen. Att flytta på mobbaren, inte den mobbade. Och att det ska finnas fler bra skolor för alla elever att välja mellan, inte färre.

Med Liberalernas politik får den elev som behöver det mer hjälp i skolan, samtidigt som det startas fler spetsklasser för den som vill gå fortare fram. Dessutom vill vi att alla elever får fler undervisningstimmar i exempelvis matematik.

Kunskap rustar individen med en nyckel som kan öppna alla möjliga dörrar i livet. Den leder till frihet, idéer och innovationer – vilket i sin tur främjar utveckling, välbefinnande och framsteg för hela samhället. För Liberalerna handlar även skolan om vår gemensamma demokrati. Individer som kan läsa, ifrågasätta och uttrycka sig är motståndskraftiga mot krafter som försöker kuva, styra eller kontrollera dem. Skolan utgör därför grundstommen i bygget av ett fritt och demokratiskt Sverige.

Skolans viktigaste uppdrag är att förmedla kunskap. Det är den bärande principen för vår skolpolitik. Att skapa förutsättningar och möjlighet för skolan och lärarkåren att fokusera på kunskapsuppdraget är att skapa ett mer rättvist samhälle. En skola som lyckas med kunskapsuppdraget lägger grunden för ett samhälle med framtidstro.

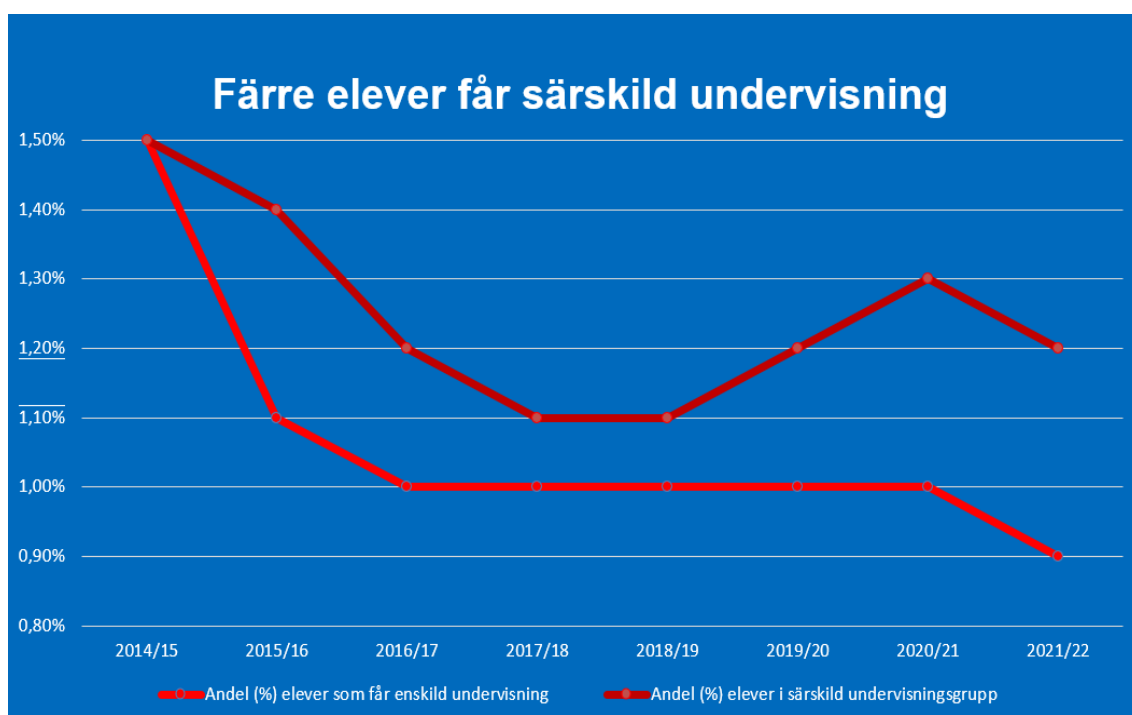
När skolan inte lyckas är det eleverna med sämst förutsättningar hemifrån som drabbas hårdast. Oavsett om det handlar om elever som inte har ro att lära hemma eller som inte har växt upp med svenska språket så ska skolan finnas där för dem. Det är även dessa elever som drabbats hårdast under pandemin, då deras förutsättningar och möjligheter att tillgodogöra sig kunskap försämrats när skolor övergått till distansundervisning. Även när pandemin är över kommer kunskapsstappet att bestå – förutsatt att inte omfattande åtgärder sätts in. Liberalerna avsätter 3 mdr för att säkra insatser mot kunskapsstappet. Resurserna ska kunna användas för olika stödinsatser i form av exempelvis extra undervisningstid, förstärkt elevhälsa eller lärarledd läxläsning efter skoltid.

Liberalerna värnar likvärdigheten i skolan. För oss handlar likvärdighet om att alla elever ska få lika goda förutsättningar att nå sin fulla potential, oavsett bakgrund eller var man bor. Det betyder inte att alla ska få samma betyg eller stöpas i samma form. Tvärtom handlar liberal likvärdighet i skolan om att alla elever ska få växa, även när det innebär att vissa elever växer snabbare än andra. Det ska vara elevens förmåga, ambition och flit som avgör hur långt hon når.

För att elever ska lyckas i skolan är det helt avgörande att de kan koncentrera sig på lektionerna och känna sig trygga i korridorerna. Ingen elev ska stöta på problem med bråk i korridoren, men alla elever ska däremot möta det i matteboken. Liberalerna vill stärka lärarnas ställning i skolan och säkerställa att de får tydligt stöd och mandat att agera som ledare i klassrummet. Elever som utsätter andra för trakasserier, hot eller våld ska omplaceras, aldrig den elev som blir utsatt.

Särskilda behov ska mötas av särskilt stöd i skolan. Socialdemokraternas idé om att trycka in alla elever i samma klass i jämlikhetens namn har fått förödande konsekvenser – inte minst deras beslut att lägga ned speciallärarutbildningen, vilket orsakade enorm brist på speciallärare. Konsekvenserna av detta lever kvar än i dag trots att det nu gått tio år sedan Liberalerna återinförde speciallärarutbildningen. I syfte att återupprätta

särskilda undervisningsgrupper som ett självklart inslag i skolans vardag avsätter Liberalerna 2 mdr under kommande år.

På samma sätt som vissa elever behöver mer tid för att bli godkända i skolan, behöver andra elever fler utmaningar för att utvecklas. Liberalerna införde i regeringsställning spetsutbildningar för de flitigaste och mest ambitiösa eleverna. Regeringens passivitet riskerar nu leda till att spetsutbildningarna tvingas stänga ner permanent. Med vår skolpolitik blir det tvärtom. Liberalerna avsätter 500 mkr under de kommande åren för att permanenta, utvidga och kvalitetssäkra spetsutbildningarna i det svenska skolväsendet.

Läroböcker borde vara en självklarhet

Skolan är en investering i framtiden. Trots det sparar alltför många kommuner på just skolan. Det finns för många elever som går till skolan utan att möta utbildade lärare i klassrummet. Och för många elever som bär en helt tom ryggsäck på väg hem från skolan. Att spara pengar genom att skära ned på skolan är som att ta dyra snabbblån – notan kommer i framtiden och den blir inte nådig. För Liberalerna är det självklart att alla elever ska ha ordentliga läromedel.

I dag investerar Sverige minst i Norden på läromedel. Fler än åtta av tio lärare säger att de inte har möjlighet att köpa in de läromedel som behövs för att lyckas med sin undervisning. Även elever uppger i undersökningar att de vill ha fler tryckta läroböcker som stöd i skolarbetet. Dessvärre uppger mer än var femte skola att de har mindre än 400 kronor per år och elev att köpa läromedel för. Liberalerna avsätter därför totalt 2,1 mdr mer till läromedel under kommande år. Med vår satsning hade svenska elever redan under första budgetåret fått lika mycket resurser till läroböcker som eleverna i Finland får.

För Liberalerna är skolan en nationell angelägenhet och därför borde den vara ett nationellt intresse. Kommunaliseringen av skolan har fått förödande konsekvenser med fallande kunskapsresultat, ett urholkat läraryrke och minskad likvärdighet. Vi vill förändra detta. Det är hög tid att staten tar över ansvaret för skolan och inte minst det

fulla ansvaret för skolväsendets finansiering. Liberalerna vill förstatliga skolan redan under nästa mandatperiod. I syfte att övergången till en statlig huvudman fortlöper utan avbrott för skolans verksamhet avsätter Liberalerna 200 respektive 300 mkr under 2024 och 2025 för fortbildning och förberedelser inför förstatligandet.

Integrationen ska börja i förskolan

Alla barn stimuleras och utvecklas i förskolan, men för många barn med utländsk bakgrund har förskolan också en betydelsefull funktion för att ge dem goda förutsättningar att lära sig det svenska språket. I många utsatta områden bor det familjer med andra modersmål. Om barnen inte kommer i kontakt med det svenska språket hämmas både dessa individers utveckling och integrationen i samhället.

För Liberalerna är det därför av stor vikt att stärka det svenska språkets ställning i förskolan, särskilt i förskolor i utsatta områden. För att säkerställa att fler barn får gå i förskolan och samtidigt stärka förskolans integrationspotential ser Liberalerna ett behov av flera reformer. Bland annat vill vi göra den allmänna förskolan obligatorisk från fem års ålder, för att fånga upp den grupp av femåringar som i dag går miste om förskolans verksamhet.

Ambitionerna för lärandet i förskolan måste höjas – och viktigast är att sätta det svenska språket först. Liberalerna vill därför införa konkreta mål för barns färdigheter i det svenska språket. Målen ska bl.a. fastställa vad som anses vara en acceptabel respektive god nivå vad gäller förskolebarnens ordförråd. Förskolan ska ha i uppdrag att särskilt prioritera språkfrämjande insatser för de barn som inte har tillräckliga kunskaper i svenska språket.

För att kunna identifiera förskolebarn i behov av språkfrämjande insatser och för att kunna utvärdera insatserna krävs tillgänglig kunskap på området. Därför bör Skolverket få i uppdrag att genomföra en nationell kartläggning av ordförråden hos barnen. Att mäta är att veta. En nationell kartläggning bidrar även till forskning, studier och utveckling av språkfrämjande metoder. För att finansiera våra reformer för bättre integration genom satsningar på det svenska språket i förskolan avsätter Liberalerna 1,3 mdr under kommande år.

Kunskap som vaccin mot kriminalitet

Liberalerna kräver att Sverige år 2030 inte ska ha några utsatta bostadsområden. Det kräver fler jobb, ökad jämställdhet, mer kunskap i skolan. Men också brottsbekämpning. Ingen enskild åtgärd är viktigare för att långsiktigt få ned brottsligheten än att hindra att barn och unga fastnar i en kriminell livsstil. Vi vet att den som klarar skolan inte blir gängkriminell. För att lyckas med det är det helt avgörande att skolan är som starkast där elevernas förutsättningar är som svagast.

Skolan kan göra mycket, men inte allt. För att lärarna ska kunna fokusera på att förmedla kunskap, så måste eleverna närvara och känna sig motiverade att fokusera på skolan. Ungdomar som utvecklas i en kriminell riktning eller som lever i omfattande social problematik behöver få ett tydligt och samlat bemötande. Det är viktigt att skola, polis och socialtjänst samarbetar så att stödinsatserna blir rätt. En effektiv arbetsmetod är att bilda en social insatsgrupp kring en ung person. I en sådan grupp samarbetar

lokala myndigheter med föräldrarna och andra viktiga vuxna så att de olika insatserna hjälper varandra.

Genom att satsa på tidiga insatser motverkas höga sociala, ekonomiska och mänskliga kostnader på längre sikt. Liberalerna föreslår att staten bör stötta kommuner med skolor i utsatta områden genom att möjliggöra socionomer som kan arbeta direkt på skolan med elevernas skolnärvaro och skolframgång i sociala team. På så sätt kan lärarna fokusera på undervisningens kvalitet och elevernas kunskap – eleverna får stöd att lyckas i skolan. För satsningen avsätter Liberalerna 2,5 mdr under kommande år.

Liberalerna vill även lyfta det allvarliga problemet med brottslighet som sker i eller i anslutning till skolan. Brottsförebyggande rådet har i flera kartläggningar visat att nära hälften av ungdomarna har utsatts för brott – och skolan är den vanligaste brottsplatsen. Det är därför Liberalerna återkommer till vikten av att förbättra både trygghet och studiero i skolan. Skolan ska minimera sena ankomster och stök i klassrummen och ha en nolltolerans mot våld och trakasserier.

Frågan om trygghet och brottslighet i skolan handlar även den om likvärdighet och utanförskap. Förekomsten av stök, hot och våld är högre på skolor i utanförskapsområden. På flera av skolorna i de utsatta områdena vittnar såväl elever som lärare om både omfattande och allvarliga problem med brott och otrygghet som orsakas av såväl elever på skolan som obehöriga ungdomar som kommer utifrån. Det handlar främst om att säkra elevernas rätt till trygghet och studiero, men de över hundra tusen lärare som varje dag har skolan som arbetsplats. En kunskapsskola behöver studiero.

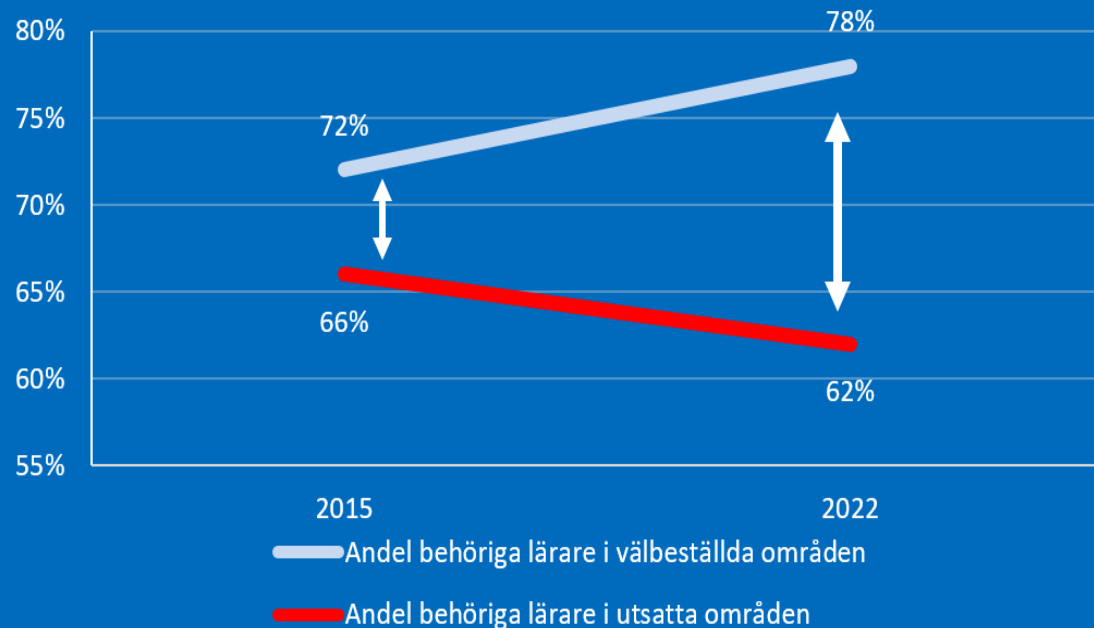
Skolan ska vara starkast där elevernas förutsättningar är svagast

Den svenska skolan ska vara kompensatorisk. Det betyder att skolan ska ge alla elever möjlighet att nå så långt som möjligt och kompensera för elevers olika förutsättningar. Vissa barn kommer från svåra hemförhållanden; även de ska känna att de kan nå så långt de bara kan. Eftersom läraren har stor betydelse för elevernas möjlighet att lyckas i skolan är det därför av stor vikt att de elever som har sämst förutsättningar också möts av erfarna och välutbildade lärare.

Forskare har under ett flertal år varnat för att den pedagogiska segregationen ökar. Det betyder att lärarnas kompetens och erfarenhet inte fördelas efter elevernas behov, något som i sin tur spår på skillnaderna i elevernas kunskapsresultat. Ju mer utsatt en skola är, desto färre utbildade och erfarna lärare jobbar där. Forskare vid Göteborgs universitet har funnit att utvecklingen har fortgått sedan kommunaliseringen i början av 1990-talet.

Den pedagogiska segregationen har ökat

Trots att Socialdemokraterna under sina åtta år vid makten utlovat att de ska locka de bästa lärarna till skolor i utsatta områden har regeringen inte lyckats vända utvecklingen. Än värre är att det till och med har blivit sämre där behoven är som störst: lärarbehörigheten på skolor i landets utsatta områden är i dag lägre än 2015. På flera utsatta skolor är inte ens hälften av lärarna behöriga. Socialdemokraternas politik har inte fungerat.

I stället för att fokusera sina insatser för att bryta den pedagogiska segregationen fokuserar Socialdemokraterna på att attackera valfriheten. De vill att makten över att välja skola flyttas från köksbord till kommunala byråkraters skrivbord – vi har en annan plan för att bryta segregationen.

Skolverket har pekat ut frågan om pedagogisk segregation som en ödesfråga för Sverige som kunskapsnation och samhälle. Liberalerna kan bara instämma. Vi har ett reformpaket mot pedagogisk segregation, som syftar till att göra det attraktivt att arbeta på skolor i utsatta områden. Högre löner behövs, men än mer viktigt är att ge lärare en bättre arbetsmiljö och en lägre arbetsbelastning. För det ändamålet avsätter Liberalerna 2 mdr under kommande år.

Reformtabell för skolan

Miljoner kronor

	2023	2024	2025
Läroböcker till alla elever i grundskolan	600	700	800
Satsning på lärare i utsatta skolor	400	800	800
Expansion av spetsutbildningar	100	200	200
Utökad undervisningstid	350	300	1 200
Sociala team i skolan	500	1 000	1 000
Förberedelse inför förstatligande		200	300
Svenska för integration i förskolan	300	500	500
Kunskapstapp	3 000		
Särskilda undervisningsgrupper	500	500	1 000
Totalt mer än regeringens förslag	5 750	4 200	5 800

Det ekonomiska läget

Ökade risker i ekonomin

Riskerna i världsekonomin är omfattande till följd av Rysslands invasion av Ukraina, särskilt mot bakgrund av att världsekonomin fortfarande återhämtar sig efter den ekonomiska nedgång som pandemin fört med sig. Omfattande stödpaket under pandemin kombinerat med utbudsschocker till följd av problem i leverantörskedjorna har inneburit den högsta inflationen på flera decennier (se figur 1). Allt mer talar för att inflationen inte är ett snabbt övergående problem. Det innebär att centralbanker runt om i världen planerar att höja styrräntorna. En alltför snabb höjning riskerar att få betydande effekter på tillväxten, men en alltför långsam höjning skulle riskera att leda till att den höga inflationen biter sig fast. Tillväxtprognoserna är givet detta mycket osäkra.

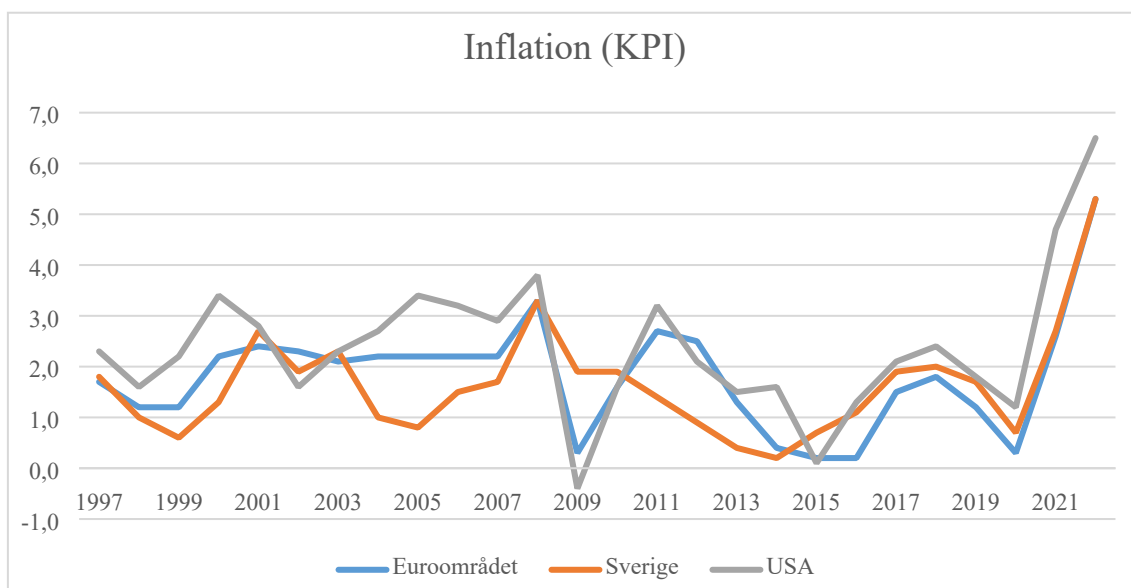
Internationella valutafonden (IMF) bedömer att kriget i Ukraina dämpar återhämtningen från coronakrisen och samtidigt driver på inflationen när tillgången på drivmedel, gas och livsmedel försämras. I coronakrisens spår är det också många länder som har begränsade utrymmen att stimulera ekonomin för att möta nedgången, då statskuldsnivåerna är högre än någonsin tidigare. Tillväxten i världen bromsar enligt IMF in från 6,1 procent 2021 till 3,6 procent 2023 och 2024. För 2022 är det en nedrevidering på nära 1 procentenhet jämfört med prognosen före kriget.

Effekterna av sanktionerna har hittills varit relativt begränsade. Ryssland utgör bara 1,8 procent av världens BNP och andelen har minskat i takt med att Rysslands ekonomi har försvagats. USA:s och EU:s ekonomier är tillsammans nästan 25 gånger så stora. Dessutom är Ryssland framför allt en råvaruekonomi och därför inte lika integrerad i de globala värdekedjor som i allt högre grad utgör världsekonomin. Däremot märks stopp

av råvaruexport i världsekonomin, särskilt för de råvaror där Ryssland utgör en stor del av världsmarknaden. Det handlar om olja och gas, men även om metaller såsom aluminium och palladium, en viktig insatsvara för fordonsindustrin, samt livsmedel och insatsvaror för jordbruket. Av Rysslands totala export utgör råolja, kol, petroleumprodukter och gas 49 procent, stål och metaller 14 procent, livsmedel 6 procent och konstgödning 3 procent.

Bristen på råvaror driver på inflationen. IMF prognostiserar en inflation på 5,7 procent i avancerade ekonomier och 8,7 procent i tillväxtekonomierna, vilket är 1,8 respektive 2,8 procentenheter högre än prognosen i januari. IMF konstaterar att pressen uppåt på priserna blir allt bredare och därmed inte kan förväntas falla tillbaka utan åtgärder från centralbankerna runt om i världen. Däremot finns det betydande skillnader mellan olika länder, där t.ex. inflationen i USA redan före kriget var den högsta på flera decennier.

Även i Sverige ser vi en kombination av lägre tillväxt och högre inflation. Konjunkturinstitutets senaste prognos anger att BNP-tillväxten faller tillbaka tydligt under det första halvåret av 2022, vilket till stor del beror på de faktorer som nämns ovan. Riksbanken tror också på en tydlig dämpning av den ekonomiska aktiviteten, inte minst då styrräntorna väntas höjas från 0,25 procent till 1,6 procent 2024. Det kan få betydande effekter, inte minst på högt belånade hushåll som kan få se sina disponibla inkomster dämpade kraftigt. Stigande boräntor, höga energikostnader och en svag utveckling av disponibelinkomsten under 2023 och 2024 gör att Riksbanken tror att bostadspriserna faller med ca 7 procent fram till 2024. Det får i sin tur effekten att bostadsbyggandet väntas minska med 25 procent.

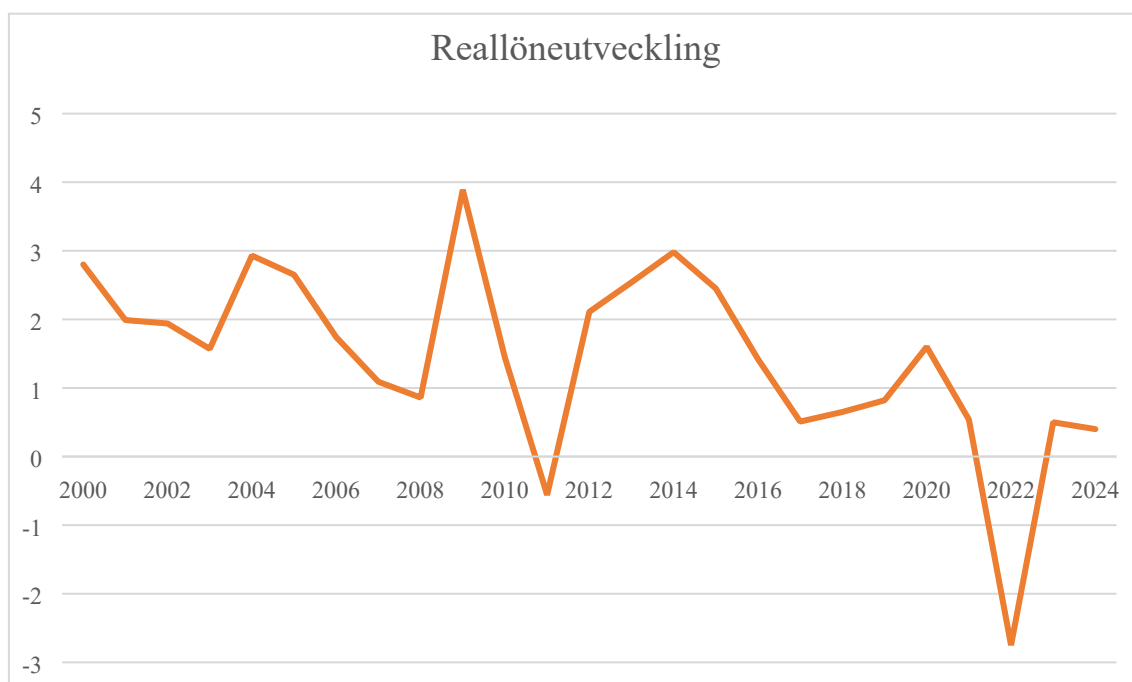
Källa: Konjunkturinstitutet.

Till detta kommer att svensk ekonomi har haft en svag utveckling i ett internationellt perspektiv de senaste åren. Sverige hade underliggande ekonomiska problem redan innan coronapandemin bröt ut. Sverige hade nästan den lägsta tillväxten per person i hela EU och är det enda land där arbetslösheten, jämfört med hösten 2014, var högre redan innan krisen bröt ut. Sverige har under lång tid haft bland EU:s högsta arbetslöshet. Hög arbetslöshet och bidragsberoende är inte minst ett strukturellt problem bland utsatta grupper på arbetsmarknaden. Att stora grupper inte är självförsörjande innebär stora påfrestningar för den gemensamma välfärden och skatteintäkterna.

Den disponibla inkomsten har samtidigt utvecklats svagt under de senaste åren i Sverige, och kommer i år att bli negativ.

Den ekonomisk-politiska krishantering under pandemin har dock medfört att Sveriges ekonomiska situation är något bättre än många andra jämförbara länder i EU. Coronakommissionens slutrapport fastslår att de ekonomiska krisåtgärderna över lag varit lyckade och i stort gett goda resultat. Det beror framför allt på att partier utanför regeringen har varit pådrivande i just dessa frågor alltsedan krisen startade. Utan arbetet i riksdagen hade en betydande andel av de viktigaste krisstöden över huvud taget inte kommit på plats, haft sämre villkor eller försenats. Partierna utanför regeringen har sedan pandemins början lagt fram flertalet av de avgörande förslagen i den ekonomiska krispolitiken. Det gäller bl.a. omställningsstöd, hyresstöd, slopade arbetsgivaravgifter, permittering, omsättningsstöd, statliga räntekrediter, sänkt ränta på uppskjutna skatteinbetalningar, undantag av förmånsbeskattning, förstärkningar av äldreomsorgen, evenemangsstöd och stöd till civilsamhället.

Regeringen menar nu att Sveriges ekonomiska problem enbart är en effekt av coronapandemin – och nu Rysslands invasion av Ukraina. Det stämmer dock inte. Den svenska arbetsmarknaden har underpresterat under lång tid, även om den har satts i blyxtbelysning under coronakrisen. Den höga arbetslösheten – i synnerhet långtidsarbetslösheten – är fortsatt ett av Sveriges största problem, och regeringens förda politik och passivitet är en stark bidragande orsak till problemets omfattning.

Även för de som har ett jobb har utvecklingen varit svag de senaste åren. Reallöneutvecklingen, löneökningar utöver inflationen, har tidigare legat på 2 till 3 procent per år, men de senaste sex åren har reallönerna vuxit med 1 procent totalt. Prognoserna för åren framöver pekar på en liknande utveckling. Det är resultatet av en politik där arbetslinjen har försvagats, företagsklimatet har försämrats och konkurrenskraften urholkats. När detta nu läggs till högre inflation och stigande räntor riskerar utvecklingen att försämrats ytterligare.

Offentliga finanser

Sverige gick in i coronakrisen med relativt starka offentliga finanser, framför allt i form av en låg statsskuld.

Finans- och penningpolitiken har stimulerat ekonomin mer eller mindre oavbrutet i ett drygt årtionde. Konsekvensen är att stora skulder bland hushåll och företag, och andra ekonomiska obalanser, har byggts upp i ekonomin. Stora skulder och obalanser riskerar att dämpa ekonomins tillväxtförmåga. Med säkerhet spår detta på risken för nya kriser. Sverige har fortfarande utrymme att använda finanspolitiken för att dämpa effekterna av höjd inflation. Samtidigt bör finanspolitiken i normalfallet inte vara expansiv i ett läge med hög inflation och ett positivt BNP-gap. Den finanspolitiska inriktningen framöver kommer att kräva en avvägning i detta hänseende.

Det s.k. massflyktsdirektivet har aktiverats av EU med anledning av Rysslands invasion av Ukraina, vilket innebär att flyktingar från Ukraina får ett tidsbegränsat arbets- och uppehållstillstånd i EU:s samtliga medlemsländer. Reglerna gäller inledningsvis under ett år, men kan förlängas med ytterligare två år som mest. Direktivets aktivering påverkar de offentliga finanserna i flera avseenden. Först och främst ger direktivet rätt till boende och vård som inte kan anstå, men även till skolgång och vård till barn. Flyktingar från Ukraina har utöver detta även rätt till dagersättning när de befinner sig i Sverige. Direktivets aktivering påverkar därmed den offentliga konsumtionen på såväl statlig som regional och kommunal nivå.

I detta läge är det centralt att staten tar stort ansvar för de ökande kostnaderna som det tillfälligt höga mottagandet medför för landets kommuner.

Inriktning för den ekonomiska politiken

Budgetpolitiken och det finanspolitiska ramverket

Det finanspolitiska ramverkets syfte är att skapa stabila förutsättningar för att kunna bedriva en långsiktigt hållbar finanspolitik. Ramverket innehåller bl.a. de budgetpolitiska målen som består av ett överskottsmål, ett skuldankare för den offentliga sektorn, ett utgiftstak för statens utgifter samt det kommunala balanskravet.

Överskottsmålet har tjänat Sverige väl som en hörnsten i det finanspolitiska ramverket. Det ger finanspolitiken förutsättningar att dämpa effekten av kriser på tillväxt och sysselsättning. Överskottsmålet bidrar också till den trovärdighet som behövs för att finans- och penningpolitiken ska kunna verka tillsammans, liksom för stabilitet och motståndskraft i svensk ekonomi. De senaste åren har visat att det finanspolitiska ramverket är förenligt med en mycket aktiv finanspolitik i en lågkonjunktur. Det är genom att vara återhållsam i goda tider som det skapas utrymme att agera i dåliga.

En annan del av det finanspolitiska ramverket är utgiftstaket, som utgör en övre gräns för statsbudgetens utgiftsnivå. Genom utgiftstaket ges riksdag och regering goda möjligheter till kontroll och styrning av utgifterna. Enligt de riktlinjer som finns bör en buffert för oförutsedda händelser lämnas obudgerad under utgiftstaket för nästkommande budgetår. Hur stort budgetutrymme för reformer på utgiftssidan till slut blir beror bl.a. på hur stor del av budgeteringsmarginalen som under de kommande åren tas i anspråk av oförutsedda utgiftsökningar, t.ex. till följd av volymökningar i de transfereringssystemen eller den makroekonomiska utvecklingen.

Skuldankaret är ett riktmärke för den offentliga sektorns bruttoskuld som ska uppgå till 35 procent. Det är avgörande att värna skuldankaret för att kunna eftersträva hållbara offentliga finanser. Annars riskerar statsskulden att försvaga de offentliga finanserna genom ökade räntekostnader.

På sikt är det en central uppgift att återföra de offentliga finanserna till balans och stärka skyddsvallarna i ekonomin så att Sverige ska kunna möta nästa kris med utrymme att agera.

Riktlinjer för budgetpolitiken

Sverige är i behov av att hitta tillbaka till en ansvarsfull ekonomisk politik som bygger upp en motståndskraft mot kriser samt reformer som leder till att fler kommer i arbete. Med fler sysselsatta ökar välståndet i samhället. Dessutom ökar skatteintäkterna som finansierar rättsväsendet och välfärden. När fler kommer i arbete ökar resurserna så att vi kan säkerställa kortare köer i vården, mer kunskap i skolan, fler poliser i hela landet och ett Sverige som håller ihop.

En av finanspolitikens huvuduppgifter kommer under en period sannolikt behöva vara att stötta de svenska hushållen för att mildra effekterna av kostnadsökningar till följd av både politiska beslut i Sverige och händelser i vår omvärld. För att inflationen ska kunna hållas i schack är det avgörande att penningpolitiken kan verka fullt ut. Det kommer ställa stora krav på finanspolitiken att inte lägga nya bördor på hushållen och fördela bördor som uppstår på ett rimligt sätt. I stället bör finanspolitiken rikta in sig på att bryta den politik som lagt stora nya ekonomiska bördor på hushållen. Bland annat har höga bränslepriser och nedläggningen av ett flertal kärnkraftsreaktorer lett till att kostnaderna för hushållen har pressats upp påtagligt. Givet läget bör det vara uteslutet att det samlade skattetrycket för de svenska hushållen nu tillåts öka.

Under nästa mandatperiod kommer Sveriges trygghet och säkerhet behöva ha en central ställning i budgetpolitiken. Behoven i rättsväsendet och försvaret, samt finansiering av politiska reformer för att slå tillbaka hoten mot det svenska samhället behöver tillgodoses i större utsträckning än nu. Samtidigt kommer finanspolitiken behöva inriktas mot att på ett betydande sätt stärka vården, skolan och andra delar av välfärden i Sverige. För att möjliggöra andra påkallade reformer kommer det därutöver vara nödvändigt att vidta åtgärder för att stärka tillväxten i samhället, öka effektiviteten och minska slöseriet med offentliga medel.

Här och nu behöver den ekonomiska politiken stå redo att hantera eventuella effekter av den stegrande kostnadskris som förstärks av Rysslands invasion av Ukraina, och skapa förutsättningar för att öka hushållens och företagens motståndskraft. Skattelättnader – såväl tillfälliga som permanenta – och ekonomiska stödåtgärder kan fortsatt behöva säkras för att hantera hushållens och företagens situation och för att kunna trygga jobben.

Sverige behöver en ny kurs i den ekonomiska politiken som baseras på reformer och prioriteringar som kan lösa Sveriges mest allvarliga problem. Prioriteringar som stärker hushållens ekonomi. Prioriteringar som ser till att alla i Sverige som vill och kan arbeta också ska ha ett arbete att gå till. Prioriteringar som rustar Sveriges motståndskraft – såväl ekonomiskt som militärt. Prioriteringar för brottsbekämpning och ett starkare rättsväsende. För ökad företagsamhet, fler investeringar, mer forskning och en högre tillväxttakt.

Sverige behöver en politik som fokuserar på att öka arbetsutbudet och säkra en effektiv användning av gemensamma skattemedel. Nivån på skatterna påverkar drivkrafterna till arbete. Fler behöver komma i arbete och samtidigt uppleva att de får valuta för den skatt de betalar. Svenska hushåll behöver få större ekonomiska marginaler.

För att råda bot på de försämrade villkoren att investera i Sverige behöver de politiska prioriteringarna kommande år tydligt riktas mot att förbättra villkoren för företagande och skapa förutsättningar för ökad tillväxt. Regelbördan på företagande behöver minska, och investeringarna i infrastruktur, utbildning och forskning behöver öka. Politiken behöver säkra bättre villkor för industrin genom att upprusta elnätet och ge förutsättningar för investeringar i ny kärnkraft. Bostadsmarknadens funktionssätt behöver förbättras så att det blir enklare att flytta till jobb och rekrytera personal.

För att stärka Sveriges säkerhet behöver mer resurser tillföras under kommande år för att öka Sveriges motståndskraft och stärka vår försvarsförmåga. För att kunna hantera en alltmer osäker och instabil omvärld behöver vi betala för det försvar som detta kräver. Försvarsmyndigheterna behöver långsiktiga besked för kunna planera tillväxt av personal, materiel och övning för att bygga försvarsförmåga.

Målsättningen är att försvarsanslagen bör uppgå till 2 procent av BNP år 2025. Anslagsökningen är avgörande främst för att kunna möta det försämrade säkerhetsläget, möjliggöra en starkt förmåga samt även för att kunna uppfylla kraven för ett möjligt medlemskap i Nato. Försvarsmakten behöver ökade resurser för mer personal, modernare utrustning och förutsättningar för en ökad övningsverksamhet. Därtill är det även angeläget att öka försvarsmaktens tekniska förmåga som kommer att ha stor betydelse på det framtida slagfältet.

För att öka tryggheten och pressa tillbaka våld och kriminalitet är det av stor vikt att stärka rättsväsendet. Betydande skärpningar av strafflagstiftningen är helt nödvändigt för att hålla gängkriminella borta från gator och torg. Med ambitionen att betydligt fler brottslingar ska vistas längre tid i fängelse krävs också att hela rättskedjan prioriteras – för att kunna rusta Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten, domstolarna och Kriminalvården. Särskilt viktigt är fortsatta satsningar som ger oss en realistisk möjlighet att öka antalet poliser betydligt.

Stärkt ekonomi för Sveriges hushåll

Till följd av ett högre inflationstryck och Rysslands invasion av Ukraina finns en stor risk för att prisuppgångarna minskar hushållens köpkraft i Sverige. Riksbankens företrädare har meddelat att räntehöjningar kommer att infalla tidigare än förväntat för att hantera inflationstrycket. Bankerna har redan börjat höja sina listräntor för bolån i och med de högre marknadsräntorna.

Svenska hushåll har under senare tid pressats av historiskt höga elpriser. Omfattande problem i energiförsörjningen, som bl.a. är en följd av regeringens kärnkraftsavveckling, har medfört stigande elpriser som slår hårt mot tillväxten och hushållens ekonomi. Före kärnkraftsnedläggningen var det små skillnader i elpriserna mellan norra och södra Sverige. Efter nedläggningen av Ringhals 1 och 2 är priserna i södra Sverige ofta många gånger högre än i norra Sverige.

Sedan 2014 har ett antal olika skatter höjts som medfört minskade ekonomiska marginaler för svenska hushåll. Även om vissa skattelättnader har genomförts har olika skatter på jobb och företag höjts sedan 2014, liksom på sparande, el, bilar och driv-

medel. Till detta har en mängd nya skatter införts som flygskatten, elektronikskatten och plastpåseskatten – alla skatter som läggs på hushållen.

Drivmedelspriserna har nått nivåer som medför att vissa tvingas säga upp sig från jobbet när pendlingen blir för dyr, och medför konkurser och uppsägningar inom exempelvis jordbruket och åkerinäringen där drivmedel är en särskilt stor kostnad.

Det här bidrar till att driva upp inflationen som gör att den ekonomiska situationen för hushållen blir alltmer pressad, och medför negativ reallöneutveckling för hushållen i år. Till detta kan eventuellt stigande räntekostnader medföra minskad konsumtion, vilket riskerar att leda till ökad arbetslöshet och svårigheter för många hushåll att klara sina krediter.

En betydande minskning eller avveckling av produktion i svenskt jordbruk skulle slå hårt mot hushållens ekonomi och äventyra vår inhemska livsmedelsproduktion på både kort och lång sikt. Livsmedelsförsörjningen i Sverige är inte hotad i dagsläget, men om säkerhetskrisen i vårt närområde förvärras är det viktigt att vi är förberedda. Mot bakgrund av den rådande situationen krävs mer kraftfulla åtgärder för att säkra svensk livsmedelsförsörjning, dämpa kostnadskrisen samt mildra effekterna av prishöjningar för svenska hushåll.

Regeringens ekonomiskpolitiska ambitioner bygger trots kostnadskrisen på ökade skattebördor på svenska hushåll. Socialdemokraterna med samarbetspartier hotar dessutom med ytterligare pålagor på hushållen i olika former – bl.a. genom fastighets-skatt, högre skatt på sparande, högre bilskatter och minskat rutavdrag. Det är en väg som nu vore mycket riskfylld för Sverige, med sammanlagda ekonomiska konsekvenser som är svåra att överblicka.

Sammantaget är det uppenbart att den växande ekonomiska bördan på svenska hushåll till stor del är en konsekvens av en undermålig, men högst medveten, politik. Det här fordrar att politiken kommande år riktas mot att avveckla den politik som har skapat en alltmer trängd ekonomisk situation för hushållen och, i takt med att ekonomin tillåter det, i stället eftersträvar att stärka människors privatekonomi.

En starkare ekonomi och fler i arbete skapar förutsättningar för högre pensioner. Inget är viktigare för en högre pension än att sysselsättningen, tillväxten och reallönerna ökar.

Pensionerna ska stärkas. Det finns ett stort värde i att ge landets pensionärer större ekonomiska marginaler. I dag kan många pensionärer inte få ekonomin att gå ihop och därför behöver mer göras för att förbättra pensionärernas ekonomi.

Det är samtidigt avgörande att inom pensionssystemet upprätthålla ett respektavstånd mellan de som har arbetat ett helt yrkesliv och de som inte har gjort det. Det ska löna sig att ha arbetat.

Under nästa mandatperiod behöver reformer av pensionssystemet göras, och skatten för pensionärer sänkas ytterligare. Den som under ett helt arbetsliv varit med och byggt Sverige måste känna att det premieras – att pensionen räcker till. Det är både rätt och rättvist att Sveriges pensionärer får mer pengar kvar i plånboken.

Svenska bensin- och dieselpriiser är på historiskt mycket höga nivåer, vilket ökar pressen på hushållens ekonomi – liksom för de branscher där drivmedel är en stor kostnad. Redan innan kriget bröt ut var det svenska dieselpriiset det högsta i världen. Ryssland är världens tredje största producent av olja. Skulle stora delar av Rysslands olja falla bort på grund av bl.a. än skarpare sanktioner skulle oljepriset kunna nå betydligt högre nivåer än de rådande.

Utöver detta har även reduktionsplikten, inblandning av biodrivmedel, lett till högre bränslepriser. Sverige har betydligt högre krav på inblandning än övriga EU-länder. Detta gäller i synnerhet diesel, där inblandningen är som störst. Reduktionsplikten behöver ses över i syfte att reducera de kostnader dagens inblandningskrav medför för den som är beroende av bilen.

Om Sverige ska hålla ihop måste människor ha råd att transportera sig till jobb, familj, vänner och fritidsaktiviteter. Det är inte rimligt att den som bor på landsbygden och är beroende av bilen ska dra ett mycket tyngre lass för klimatomställningen än den som bor i storstan. Mot bakgrund av de höga bränslepriserna, är det motiverat att underlätta arbetsliv och vardag för de som är beroende av bilen.

Under våren 2022 har viktiga åtgärder vidtagits på initiativ från våra partier i riksdagen för att sänka bränslepriserna, något som nu blir verklighet. Fler insatser behöver prioriteras framöver för att reducera kostnaderna för att transportera sig med bil. Vidare behöver laddinfrastrukturen fortsatt byggas ut för att underlätta elektrifieringen av fordonsflottan.

Fler i arbete

Att pressa tillbaka arbetslösheten är avgörande för Sveriges framtid av många skäl. Betydelsen av egen försörjning går inte att överskatta, vare sig för den enskilde eller för samhället. Med en åldrande befolkning behövs varenda arbetad timme för att klara välfärdens finansiering. Den höga arbetslösheten kan också resultera i ohälsa, och leder i längden till sämre pensioner och försvårar inkludering och integration för de som i stället fastnar i livslångt utanförskap. Det innebär också att människor inte inkluderas i en arbetsgemenskap, och inte heller får chansen att visa vad de går för och bidra till det gemensamma. Arbetslöshet och utanförskap kan också innebära hopplöshet och frustration, som kan utgöra grogrund för de kriminella gängens rekrytering.

Större incitament till arbete

Sverige behöver en politik för full sysselsättning. En viktig anledning till den höga arbetslösheten i Sverige är att det inte lönar sig tillräckligt att gå från bidrag till arbete. Bidragsberoendet bland de med arbetsförmåga behöver brytas. Principen om att alla som kan och vill arbeta i Sverige också ska ha ett jobb att gå till ska vara ett rättesnöre för politiken under kommande mandatperiod. Sverige kommer inte kunna bryta de allvarliga integrationsproblemen – som har inneburit att många utrikes födda aldrig närmast sig det svenska samhället och arbetsmarknaden – om det inte lönar sig bättre att göra rätt för sig och gå till jobbet. Integrationspolitiken bör genomsyras av tydliga krav och förväntningar på att människor ska bli självförsörjande.

För låginkomsttagare lönar det sig sämre att gå från bidrag till arbete i Sverige än i nästan något jämförbart land. Detta är en viktig orsak till den misslyckade integrationen och till att långtidsarbetslösheten fortsätter att vara hög. Lägre skatt på låga inkomster är därför en central del för att fler ska få egen lön och en arbetsgemenskap.

Höjd status för egen försörjning bidrar även till att stävja det utanförskap som utgör kriminalitetens grogrund. I takt med att ekonomin tillåter, bör skatten på att arbeta kunna sänkas under kommande år – framför allt på låga och medelstora inkomster.

Ska vi möjliggöra växande företag, högre tillväxt och hög kvalitet i välfärden behöver vi fler arbetade timmar. Om utbytet av att arbeta ökar kommer arbetslösheten

att bli lägre och arbetslöshetstiderna kortare. Dessa samband har ett robust stöd inom den nationalekonomiska forskningen och det är denna insikt som ligger bakom exempelvis jobbskatteavdraget, som i någon form finns i de flesta länder. Att det lönar sig för dåligt att gå från bidrag till arbete gäller för försörjningsstöd och etableringsersättning, men också för de som har a-kassa eller aktivitetsstöd.

Genomför en bidragsreform

Alltför många kan eller väljer att inte försörja sig själva fullt ut trots att Sverige, före coronapandemin, precis genomgått en stark högkonjunktur. Detta ställer krav på strukturella reformer på den svenska arbetsmarknaden och inte minst i de svenska bidragssystemen. I dag kan den sammantagna nivån av olika bidrag och ersättningar innebära att det inte lönar sig tillräckligt att börja jobba i stället för att leva på bidrag. Samtidigt har exempelvis försörjningsstödet höga marginaleffekter, och de krav som ställs på den som står utan arbete ser olika ut i olika delar av landet.

För att bryta det utanförskap som nu förstärks och som gör att alltför många inte kan försörja sig behöver en stor bidragsreform genomföras som bygger på följande delar:

- Skärpning av socialtjänstlagen och annan relevant lagstiftning så att samtliga kommuner i Sverige ställer likvärdiga och tydliga aktivitetskrav på de som har försörjningsstöd på grund av arbetslöshet. Den som har försörjningsstöd ska även kunna delta i samhällsnyttiga insatser och formerna för detta bör utredas.
- Begränsning av möjligheten att lokalt skjuta till försörjningsstöd utöver det som anges i riksnormen, för att stärka drivkraften till egen försörjning.
- Möjligheten att avskaffa rätten till kompletterande försörjningsstöd för den som även har etableringsersättning, för att stärka drivkraften till egen försörjning. Även annan kvalificering in till de svenska transfereringssystemen för den som är nyanländ i Sverige kan övervägas.
- Tydligt förbättrat ekonomiskt utfall för den som går från försörjningsstöd till arbete, antingen i form av en utbetalning eller en skattelättnad, genom att marginaleffekterna vid övergång i arbete minskas påtagligt.
- Åtgärder för att komma till rätta med problemet med att den sammantagna nivån av staplade bidrag och ersättningar kan göra det olönsamt att gå från bidrag till arbete.
- Ansvarsfördelning mellan stat och kommun för långtidsarbetslösa.

En politik för ökad tillväxt

Ska vi långsiktigt ha råd med välfärd och pensioner behövs reformer som säkerställer välståndstillväxt genom högre produktivitet. Utan en växande ekonomi saknas långsiktig finansiering för såväl fler poliser som fler anställda i vården och omsorgen. Samhällsgemenskapen tar skada när människor upplever att välståndet hotas av att fler ska dela på resurser som inte blir större. Endast en växande ekonomi kan bära framtidens välfärd och stärka sammanhållningen. Att den historiskt låga tillväxten per capita har bestått under flera år är ett tecken på att tillväxtpolitiken inte är tillräckligt bra.

Med de rådande grundläggande problemen i elförsörjningen hotas tillväxt och svenska jobb. Kommuner runt om i Sverige tvingas i dag säga nej till företag som vill starta eller bygga ut sin verksamhet på grund av brist på just el. Sveriges elförsörjningsproblem, som är en konsekvens av en ansvarslös energipolitik, är ett hot mot tillväxt, omställning och landets motståndskraft. Därför bör politiken för kommande år ha som

tydligt mål att rusta för en utökad och mer robust elproduktion som framför allt bygger på att bana väg för utbyggd kärnkraft och upprättandet av teknikneutrala spelregler för fossilfri elproduktion. Utöver brister i elförsörjningen är miljötillståndsprövningen ofta ett av de största hindren för företag som vill ställa om. Miljöprövningarna måste gå betydligt snabbare och bli mer förutsägbara för att inte hämma omställning och tillväxt.

Höga skatter, krångliga tillståndprocesser och byråkrati sätter käppar i hjulet för innovation och tillväxt i Sverige. En arbetar- och kunskapsnation som ska vara konkurrenskraftig i en globaliserad värld och världsledande inom innovation och forskning behöver ha ett skattesystem som stöttar entreprenörskap, investeringar, utbildning och ansträngning. Bolags-, kunskaps- och kapitalsskatter ska vara konkurrenskraftiga och uppmuntra till investeringar i Sverige. Det är centralt att utbildning, att ta ansvar på jobbet och entreprenörskap lönar sig. Utbildningspremien bör på sikt öka.

Politiken bör kommande år säkra ett åtgärds paket för förbättrade villkor för företag. Nya mål för att förenkla reglerna för företagen måste tas fram, och styra mot minskad administrativ börda och minskade kostnader för landets företag. Bland annat behöver de grundläggande problemen med långa handläggningstider vid landets myndigheter åtgärdas. Ett av de tydligaste hindren för företag är de olika typer av miljötillstånd som i dag kan ta både sex, åtta och tio år. En ny strategi för att korta handläggningstiderna på svenska myndigheter bör tas fram.

Stärk Sveriges motståndskraft

Ett starkare försvar

Rysslands invasion av Ukraina har skapat den allvarligaste säkerhetspolitiska krisen i Europa sedan andra världskrigets slut. Rysslands president Vladimir Putin bär ansvaret för tusentals döda och miljoner människor på flykt.

Sveriges motståndskraft behöver öka. Försvaret måste stärkas för att vi bättre ska kunna försvara vårt land, hävda vår territoriella integritet och värna svenska intressen. Detta kräver kraftfulla satsningar på såväl det militära som det civila försvaret och att dessa satsningar går i takt för att skapa ett fungerande totalförsvar som stärker Sveriges säkerhet på bred front.

Målet är att det svenska försvaret ska vara krigsavhållande och avskräcka en eventuell motståndare från att angripa Sverige. Samtidigt ska försvaret ständigt kunna hävda Sveriges suveränitet och territoriella integritet och samtidigt bidra till säkerhet och stabilitet i närområdet i linje med den solidariska säkerhetspolitiken. Det svenska försvaret ska vara interoperabelt med Nato- och EU-länders försvarsmakter för att kunna ge och ta emot militärt och civilt stöd i händelse av kris och krig.

Vår målsättning är att försvarsanslagen bör uppgå till 2 procent av BNP till 2025. Detta är en betydligt högre ambition än vad regeringen har. Denna upptrappning av anslaget kommer att möjliggöra ett snabbare genomförande av åtgärderna i försvarsbeslutet, men även att nya förmågor kommer att kunna tillföras.

Förutsättningarna för att den snabbare upprustningen av försvaret ska kunna ske är att den sker på ett sådant sätt att det inte äventyrar dagens försvarsförmåga under tillväxtfasen, och att förstärkningen sker på ett kostnadseffektivt sätt.

Tröskeln för rysk våldsanvändning i vårt närområde är låg i ett läge då landet är pressat. Sammantaget inskräper den samlade säkerhetspolitiska bilden vikten av en snabb svensk upprustning.

Skulle Sverige gå med i Nato så inskräps detta behov ytterligare. Vid det kommande Natotoppmötet senare i år väntas alliansen inskräpa att målsättningen om 2 procent av BNP i försvarsanslag är att se som ett golv för alliansens medlemmar och inte ett tak eller en statistisk målsättning.

En målsättning om att öka försvarsanslagen kraftigt till 2025 ställer stora krav på hur försvarspolitikerna och styrningen av försvaret utformas under kommande år. Försvarsmakten har exempelvis pekat ut möjligheten att snabbt köpa in materiel till försvaret som en klart begränsande faktor som behöver lösas för att kunna genomföra en snabb upprustning. Försvarets materielverk har exempelvis – för Försvarsberedningen – pekat ut att det är möjligt att – genom forcerad anskaffning – köpa in materiel snabbare än vad som tidigare presenterat och därmed undvika att inköpen blir en lika tydligt begränsande faktor.

En väsentlighet för att kunna växa snabbt är att upprustningen inleds snarast möjligt. Det är därför angeläget att Försvarsmaktens bemyndiganderam höjs avsevärt i närtid så att Sverige redan under våren 2022 kraftfullt kan utöka anskaffningen av nödvändig materiel. Detta skulle medföra att försvaret snabbt kan öka inköpsvolymerna och minskar risken för att Sverige kan halka efter i kön vad gäller leveransen från försvarsindustrin. Att kunna skala upp inköpen och anskaffningen redan under våren 2022 skulle spara avsevärd tid jämfört med att helt och fullt vänta på att försvarsbeslutet uppdateras innan ny anskaffning görs. I första hand bör man exempelvis fokusera på att köpa in materiel som är kopplat till det redan befintliga försvarsbeslutet.

En annan faktor som Försvarsmakten har pekat ut som en begränsande faktor är tillståndsprocesserna för exempelvis miljötillstånd kopplade till Försvarsmaktens verksamhet. I sitt senaste budgetunderlag hemställde myndigheten om att ett antal regeländringar bör göras för att åstadkomma detta. Dessa bör genomföras snarast möjligt. Ytterligare regelförenklingar bör dessutom göras utöver detta och därför förbereds initiativ i relevanta riksdagsutskott för att möjliggöra ytterligare regelförenklingar som underlättar Försvarsmaktens fortsatta tillväxt. Anslagsökningen är avgörande främst för att kunna möta det försämrade säkerhetsläget, möjliggöra en stärkt förmåga samt även för att kunna uppfylla kraven för ett möjligt medlemskap i Nato. Försvarsmakten behöver ökade resurser för mer personal, mer materiel och förutsättningar för en ökad övningsverksamhet. Därtill är det även angeläget att öka satsningarna på nya teknologier som kommer att ha stor påverkan på det framtida slagfältet.

Hotbilden mot Sverige har flera dimensioner och inkluderar såväl traditionella militära hot som hybridhot, vilka inkluderar bl.a. cyberattacker, desinformation och ekonomisk påverkan. Sveriges totala försvarsförmåga bör stärkas. Allt detta kräver sammantaget att Sveriges försvar och krisberedskap stärks.

Inriktningen för upprustningen av försvaret

Det innevarande försvarsbeslutet innebär en helt nödvändig tillväxt av försvaret och innehåller satsningar som kommer att stärka alla försvarsgrenar. Antalet anställda och värnpliktiga i krigsorganisationen ska öka och ny materiel tillföras. Särskilt fokus i beslutet ligger på åtgärder när det gäller armén, vilken har varit eftersatt i tidigare beslut.

Den utökade ekonomiska ramen till år 2025 kommer att möjliggöra att en rad åtgärder som ingår i försvarsbeslutet tidigareläggs. Dessutom kommer det även att finnas möjlighet att säkra finansiering för de 17 ofinansierade åtgärderna i senaste försvarspropositionen som ska genomföras vid en utökad ekonomisk ram. Vissa av dessa punkter är delvis omhändertagna tack vare de extra resurser till försvaret som förhandlades fram inom ramen för Försvarsberedningen under våren 2022.

Det finns samtidigt ett behov av att stärka samtliga tre försvarsgrenar. Armén, flygvapnet och marinen har samtliga både betydande omsättningsbehov av materiel samt förstärkningar av deras förmågor. Även Sveriges försvarsunderrättelseförmåga behöver stärkas.

Hela försvarssektorn måste kunna hantera en snabb tillväxt. Det handlar t.ex. om att processerna för att få miljötillstånd för övnings- och skjutfält måste skyndas på, att materielanskaffningen måste fungera för att kunna omhänderta stora beställningar både när det gäller större plattformar och mängdmateriel, samt att det finns ändamålsenlig infrastruktur och tillräckligt många utbildande officerare. Samtidigt behöver försvarsförmågan upprätthållas under tiden försvaret byggs ut.

Det är centralt att de initiala lärdomarna från kriget i Ukraina tas till vara och översätts till svenska förhållanden. Det kommer att ta tid att förstå vidden av hur kriget i Ukraina kommer att påverka såväl säkerhets- som försvarspolitikerna, men redan nu går det dock att skönja vissa erfarenheter, som är relevanta i en svensk kontext. Det rör sig både om taktik och utrustning, liksom användandet av ny teknologi.

Luftherravälde är en faktor som är helt central i den pågående konflikten. Den ryska oförmågan att etablera luftherravälde har varit en förklaring till det ryska misslyckandet i ett större perspektiv. Detta är en relevant lärdom även för Sverige, särskilt med tanke på operationsdjupet i Östersjöregionen, och vårt luftförsvar bör utvecklas ytterligare.

I försvarsbeslutet ingår även att Sverige ska påbörja anskaffning av långräckviddig bekämpningsförmåga under perioden år 2026 till 2030. Detta bör tidigareläggas.

Striderna i Ukraina har också visat att små rörliga förband utrustade med moderna pansarvärnsvapen har kunnat tillfoga de ryska förbanden stor skada och har kunnat störa ut stora delar av den ryska logistiken och försörjningen. Ukraina har även haft stor nytta av drönare. Här finns lärdomar att dra.

Vidare behöver det svenska försvaret i ökad utsträckning ta höjd för de möjligheter och risker som den allt snabbare teknikutvecklingen innebär.

Försvarssektorn behöver även arbeta systematiskt för att integrera ny teknologi som löpande utvecklas inom den civila sektorn. Försvarsmakten behöver därför mer resurser för forskning och teknikutveckling för att kunna svara upp mot de behov som finns.

Sverige är i dag ett av världens mest digitaliserade länder, men vi har ändå påtagliga brister i vår cybersäkerhet. Det svenska cyberförsvaret har utvecklats i flera avseenden på senare år – som exempel kan nämnas etablerandet av en cybersoldatutbildning och it-försvarsförband, samt ett centrum för cyberförsvar och informationssäkerhet. Det är viktigt att politiken säkrar att utvecklingen mot ett starkare cyberförsvar fortsätter.

Det finns ett antal ytterligare områden som behöver stärkas i Sverige när det kommer till cybersäkerhet. Det handlar bl.a. om kompetensförsörjning, investering i kommunikationer med ett högre säkerhetsskydd samt bättre ledning och samverkan.

Vidare är det angeläget att Sveriges samlade krisledning stärks. De senaste årens kriser visar på betydande svagheter i den svenska krisledningen när det gäller större kriser som berör flera sektorer och geografiska områden. Det behövs ett nationellt säkerhetsråd på Statsrådsberedningen lett av en säkerhetsrådsgivare med ett permanent

kansli. Säkerhetsrådet ska göra strategiska överväganden och, i händelse av kris, utgöra en central ledningsförmåga.

Som medlem i Nato skulle vi dela solidariska försvarsgarantier med 30 andra länder och kunna ha en gemensam försvarsplanering som möjliggör ett snabbt agerande vid en konflikt. Det är viktigt att försvarssektorn bereds inför att Sverige eventuellt kan bli en del av Nato.

Stärkt civil beredskap och inhemsk livsmedelsförsörjning

Det pågående invasionskriget har stora effekter på de samlade livsmedelspriserna. Både Ryssland och Ukraina står för en stor del av den globala produktionen av insatsvaror till konstgödsel och djurfoder. Invasionskrigets effekter syns även på terminspriserna för vete som är uppe på historiskt höga nivåer.

Dessutom spelar säsongsarbetare från regionen vanligtvis en viktig roll i att förse bl.a. svenska gårdar med arbetskraft. Därtill drabbar de rekordhöga drivmedels- och elpriserna just nu svenska jordbrukare på ett allvarligt sätt.

Rysslands invasion av Ukraina har lett till utbudsstörningar som kraftigt drivit upp kostnaderna i svensk livsmedelsproduktion. Redan före krigsutbrottet var svenska livsmedelsproducenter hårt pressade av kostnadsökningar. Svensk ekonomi måste stå stark för att hantera krigets indirekta effekter på ekonomin. De ekonomiska sanktionerna måste få verka fullt ut – vilket skapar ett behov av att stötta svensk ekonomi och svenska hushåll.

Politiken ska arbeta för ett dynamiskt och konkurrenskraftigt näringsliv i hela landet med ambitionen att svenska jordbrukare ska ha likvärdiga konkurrensförhållanden jämfört med jordbrukare i övriga EU. Livsmedelsförsörjningen i Sverige är inte hotad i dagsläget, men om säkerhetskrisen i vårt närområde förvärras är det viktigt att vi är förberedda. Sveriges självförsörjning av livsmedel är i dag omkring 50 procent.

Det är angeläget för Sveriges motståndskraft och livsmedelsförsörjning att vi underlättar och stärker konkurrenskraften för svenska lantbrukare genom att minska regelbördan och sänka kostnaderna. Vi vill se förstärkningar av livsmedelsstrategin och mer medel till länsstyrelserna för att korta handläggningstiderna av miljötillståndsansökningarna. Vidare är det även centralt att resurser avsätts för att staten tar ansvaret för att bekosta skyddsjakten på skadegörande djur.

På sikt måste Sverige bygga upp en hållbar livsmedelsberedskap för att kunna förse civilbefolkningen och militär personal med livsmedel.

Följande åtgärder bör prioriteras för att stärka Sveriges livsmedelsberedskap på sikt:

1. Ett konkurrenskraftigt svenskt jordbruk med en högre inhemsk produktion minskar vår sårbarhet ur ett totalförsvarsperspektiv. Animalieproduktionen och växtodlingen bör ökas. Det kan enbart göras genom en starkare konkurrenskraft för svenska lantbrukare. Regelförenklingar, stärkt ägande- och brukanderätt samt upphandlingar som inte missgynnar svenska producenter är prioriterade åtgärder.
2. Vissa strategiska varor bör finnas i omsättningslager, särskilt sådana varor som inte kan säkras genom leveranser från utländska leverantörer eller som inte kan produceras inom landet. Lagringen bör omfatta både färdiga produkter och insatsvaror som foder och gödningsmedel.
3. Det behövs målsättningar och en planering för hur animalieproduktionen och växtodlingen ska kunna bedrivas vid höjd beredskap. Därför behövs det ett tydligare och

samlat samordningsansvar när det gäller försörjningstrygghetsfrågorna, avseende exempelvis livsmedel och drivmedel.

De svagheter i Sveriges beredskap som uppenbarats under coronakrisen måste rättas till. Strukturen för det civila försvaret har ännu inte kommit på plats och en rad andra viktiga frågor som hur samarbetet med näringslivet ska se ut, upprättandet av beredskapslager och en hållbar finansieringsmodell har inte lösts ut.

Sverige är beroende av el och vid ett avbrott i elförsörjningen behöver det finnas reservkraft och tillgång till drivmedel. Det är avgörande att Sveriges beredskap förbättras på det området. För att det offentliga ska kunna säkerställa tillgången till dricksvatten vid höjd beredskap och krig måste även planering och logistiken kring dricksvattenförsörjningen runt om i landet bli mer robust. Vidare behöver åtgärder säkras för att relevanta myndigheter än tydligare får ansvar att förbereda åtgärder för att bättre kunna värna den finansiella stabiliteten i händelse av kris, liksom stärka skyddet för centrala betalningsfunktioner. En robust infrastruktur för kontanter är en viktig åtgärd för att öka beredskapen för olika typer av kriser. Att stärka det civila försvaret är inte bara viktigt för att stärka kapaciteten i det samlade totalförsvaret i händelse av krig. Det civila försvaret är även en avgörande resurs i händelse av kris. Utöver bättre livsmedelsberedskap är det en prioriterad uppgift för Sverige att börja bygga upp bättre beredskapslager av t.ex. läkemedel och sjukvårdsmateriel. Det är även uppenbart att relevanta strukturer för ansvar, ledning och samverkan behöver säkras inom det offentliga. Även personalförsörjningen av det civila försvaret bör förstärkas.

Ska relevanta aktörer som kommuner, regioner, stat och företag på allvar kunna lösa ut frågor som handlar om allt från befolkningsskydd och sjukvårdsförmåga till försörjningssäkerhet krävs långsiktig planering för det civila försvaret.

En stabil och fossilfri elförsörjning

Värna och utveckla kärnkraften

Den rådande energipolitiken skapar risker för Sveriges konkurrenskraft, leder till höga elpriser och äventyrar jobb och tillväxt. Regeringens nedstängning av fyra kärnkraftsreaktorer sedan år 2014 hämmar elektrifieringen och nya investeringar i Sverige. Avvecklingen av kärnkraften har bidragit till kraftigt höjda elpriser som drabbat de södra delarna av Sverige särskilt hårt. Den svenska elkrisen är en följd av regeringens oansvariga energipolitik – något som hushåll och företag just nu får betala ett högt pris för. Regeringen har drivit en politik där ideologi snarare än analys har legat till grund för en omfattande förändring i kraftsystemet. Det har försämrat både systemets robusthet och resiliens. Trenden mot ett allt svagare och mer sårbart kraftsystem fortsätter dessutom samtidigt som regeringen saknar handlingskraft och insikt om problemen.

Sverige står inför ett långsiktigt ökande behov av el. Flera prognoser pekar på att elkonsumtionen kommer att behöva fördubblas om Sverige ska elektrifiera både industrin och våra transporter. Ska vi klara att ställa om transporter och industrier till att använda el måste elen finnas både när och där den behövs. Investeringar i elnäten är enligt många forskare den mest kritiska punkten om vi ska klara av att bygga upp ett nätverk av exempelvis laddstolpar och elvägar. Det räcker dock inte. Det måste också

finnas el att föra över i ledningarna, oavsett väder. Svenska kraftnät är mycket tydliga med behovet av mer planerbar elproduktion, särskilt i södra Sverige.

Att lägga om svensk energipolitik är nödvändigt för att säkra den fossilfria och stabila elproduktion och det ökade behovet av el, som behövs för att klara klimatomställningen. Flera centrala förändringar kommer att ta tid, men det finns ett antal viktiga beslut och omläggningar som behöver prioriteras i närtid.

Ny planerbar elproduktion skulle lösa många av de bekymmer som finns i Sverige. Det är trots allt nedläggningen av sådan produktion som skapat dagens problem. Den bristande överföringskapaciteten i svenska elnät beror till stor del på att planerbar kraftproduktion har minskat i södra Sverige. Mer planerbar produktion i söder skulle också avlasta norra Sverige så att industrialiseringen där kan fortsätta. Men det behövs på sikt mer produktion även i norr. Kärnkraft är det enda alternativet för att tillföra planerbar fossilfri elproduktion i stor skala, eftersom detta kraftslag har potentialen att producera de stora mängder el som omställningen kräver. Dessutom bidrar kärnkraften med ett antal stödtjänster som gör elsystemet mer robust och leveranssäkert. Därför måste den värnas och byggas ut i stället för att avvecklas.

Sverige behöver prioritera satsningar för att möjliggöra nya reaktorer. Resurser för att göra tillståndsprocessen för ny kärnkraft kortare och mer effektiv bör utgöra en central prioritering i en ny energipolitik för Sverige. Det behövs också en långsiktig forskningssatsning för att säkra svensk spetskompetens inom området. Detta bör inkludera att uppföra minst en ny forskningsreaktor.

Kärnkraftens framtid är en fråga om klimatet, jobben och vårt oberoende.

Följande prioriteringar bör utgöra basen för en ny energipolitik för Sverige:

1. Sätt upp målet att Sverige ska ha en helt fossilfri energiförsörjning. Dagens mål om 100 procent förnybar elproduktion till 2040 bör ersättas med ett mål om fossilfri energi, där kärnkraften är en självklar del.
2. Uppdra åt Energimyndigheten att i sin långsiktiga scenarioanalys inkludera scenarier där Sverige når sina klimatmål. Myndigheten ska beskriva vad som krävs för att uppnå klimatmålen, även om det inkluderar kärnenergi.
3. Resurser bör tilldelas till Strålsäkerhetsmyndigheten för att ta fram ett svenskt regelverk för ny kärnkraft, särskilt för små reaktorer. Myndigheten bör även uppdras att ta fram ett snabbspår för att acceptera typgodkännanden av reaktorer, system och komponenter från länder jämförbara med Sverige.
4. Avskaffa förbudet mot att bygga reaktorer på andra platser än vid de befintliga kärnkraftverken. Det kan bli aktuellt att bygga många mindre reaktorer snarare än några stora för att möta Sveriges ökande behov av el och för att säkerställa att det finns elproduktion som fungerar oberoende av väder och vind. Förbudet mot att ha fler än tio kärnkraftsreaktorer i drift bör tas bort.
5. Framgent behöver betydande investeringar i det svenska elnätet prioriteras. Det är även angeläget att tillståndsprocesserna för elnätsutbyggnad, på alla nivåer, förenklas och kortas.

På sikt bör även elmarknadens utformning ses över. Ett elsystem där man betalar för kvalitet eller effekt, dvs. tillräckligt med energi vid ett givet ögonblick, skulle bli mer robust. Planerbara kraftslag som kärnkraft och vattenkraft skulle då få ersättning för den viktiga funktion de har i elsystemet.

Den nuvarande svenska energipolitiken är inte bara geopolitiskt riskabel, utan hotar också klimatomställningen vilken är en central fråga att lösa. De stora koldioxidutsläppen

sker i dag i industrin och i transportsektorn. Att göra dessa sektorer fossilfria kommer att kräva en omfattande elektrifiering med målet att bilar, lastbilar och industri går på el, vilket innebär att den leveranssäkra elproduktionen måste byggas ut. Det kommer att behövas ny elproduktion, framför allt i södra Sverige, och energikällor som levererar under årets alla dagar och timmar. Framför allt kommer det att behövas mer ren el från fossilfria kraftkällor.

En elproduktion baserad på en rimlig balans mellan vattenkraft, kärnkraft och andra fossilfria kraftkällor lägger grunden för ett robust och motståndskraftigt kraftsystem som har förutsättningar att möta framtidens behov.

Svensk energipolitik kommer att stå inför flera stora problem och utmaningar de kommande åren. I flera delar av landet råder redan effektbrist. I praktiken medför det att städer och energibolag tvingas säga nej till nya företag som vill etablera sig, för att det inte finns tillräcklig elförsörjning. Vårt mål är ett utsläppsfritt energisystem genom konkreta reformer som säkrar stabilitet, tillförlitlighet, konkurrenskraft och klimatnytta.

Sveriges utsatta områden behöver ett förortslyft

Liberalerna har alltid arbetat för det glömda Sverige. Liberalismen utgår från varje människas rätt att leva ett fritt liv där hon tillåts följa sina drömmar och får göra egna val. Det är i våra utsatta områden som människors levnadsöden nu är som mest ofria i Sverige. Därför behöver vi ett förortslyft som lyfter dessa områden.

Liberalerna är Sveriges integrationsparti. Vi var först med att se hur segregation riskerar att splittra vårt samhälle. Sedan dess har integrationsproblemen vuxit. I dag bor en halv miljon invånare i områden som polisen klassar som utsatta. Det är vår enskilt största utmaning. Ur ojämlikhet i livsvillkor föds kriminalitet, låga skolresultat, otrygghet och extremism. Utsatta områden plågas av låga skolresultat, hög arbetslöshet, kriminalitet och fattigdom.

En integrationsskuld har under många år byggts upp där människor har släppts in i vårt land utan att släppas in i vårt samhälle. Det vill vi ändra på. Vi vill rusta upp de utsatta områdena, knäcka de kriminella gängen, vända skolresultaten och bryta utanförskapet.

Det finns inte en enskild åtgärd som löser alla dessa problem. Det är därför Liberalerna tagit fram det mest omfattande integrationspolitiska reformprogrammet i svensk politik – Förortslyftet. Vårt mål är att Sverige inte ska ha några utsatta områden 2030. Varje medborgare, ny som gammal, har rätt att bo i ett tryggt område.

Det är ett stort mål, som för att kunna nås behöver hamna i finanspolitikens kärna. Därför behövs delmål för integrationen. Det behövs en ekonomisk, social och demokratisk integration och mål för dessa. För att det ska få genomslag i hela regeringens arbete behöver målen systematiskt följas upp och redovisas i en integrationsbilaga i budgetarbetet, liksom klimatmålen uppfyllelse redovisas i dag.

Liberalerna har Sveriges mest ambitiösa integrationspolitik; i den här motionen presenterar vi flera viktiga inriktningsbeslut som lägger grunden för vår fortsatta reformagenda.

Bostadsområden får inte förslummas

Det bor över en halv miljon människor i de utsatta områdena. Där har företeelser som öppen knarkförsäljning, klotter och oseriösa fastighetsägare bemötts med likgiltighet. Det skulle aldrig ha accepterats i mer välbeställda områden. Så ska inte heller vara fallet i förorten. Alla förtjänar att bo i trygga stadsdelar, fria från kriminalitet och slumbostäder. Det är därför det behövs ett förortslyft.

Arbetet med att långsiktigt lyfta de utsatta områdena behöver prioriteras högre. Relativt billiga investeringar, exempelvis i den fysiska miljön, kan bidra till en stor förbättring av situationen i ett område. Därför vill vi inrätta en nationell fond för att stödja arbetet med att lyfta utsatta områden genom långsiktiga investeringar som exempelvis bättre stadsmiljö, fler sopkärl, fler öppna verksamheter på bottenvåningarna, mer grönyta och bättre belysning.

En integrationspakt ska förhandlas fram för varje utsatt område. En integrationspakt är ett avtal som ingås mellan staten, regionen, kommunen och den lokala fastighetsägarföreningen. I integrationspakterna ska parterna komma överens om konkreta åtgärder och aktiviteter för att lyfta både den fysiska och sociala miljön i områdena. Det kan handla om att avsluta olaglig lokaluthyrning, ta kontroll över gemensamma ytor, klotter-sanering, läxhjälp eller arbetslivserfarenheter för unga.

Slumvärdar, oseriösa fastighetsförvaltare, ska inte accepteras. Misskötsel måste stoppas tidigare och processerna mot fastighetsägare som missköter sig måste gå snabbare. Liberalerna vill se att miljölagstiftningen stärks och att kontrollerna vid misstanke om misskötta fastigheter utökas.

Bostadssegregationen är ett betydande samhällsproblem. Vi vill ha fler hyresrätter men vi vill också att det ska finnas fler möjligheter att äga sin bostad – även i de utsatta områdena. Trångboddhet får stora sociala konsekvenser, särskilt för barn. Otillåten vidareuthyrning måste motverkas.

I dag krävs det socialt och ekonomiskt kapital för att få en hyresrätt eller en bostadsrätt. Det gör att många nya svenskar hamnar i trångbodda och undermåliga bostäder i utsatta områden. En ny boendeform, som fördelas genom en social kvot i förmedlingen av kommunala hyresrätter, skulle sänka trösklarna och ge fler chansen till en bostad. Behovsbostäder ska inte bidra till att den ofrivilliga segregationen i Sverige ökar. Genom att placera alla behovsbostäder utanför utsatta områden skapar vi förutsättningar att på riktigt motverka boendesegregationen och få en bättre fungerande mångfald i alla stadsdelar.

Inte en skattekrona till extremism

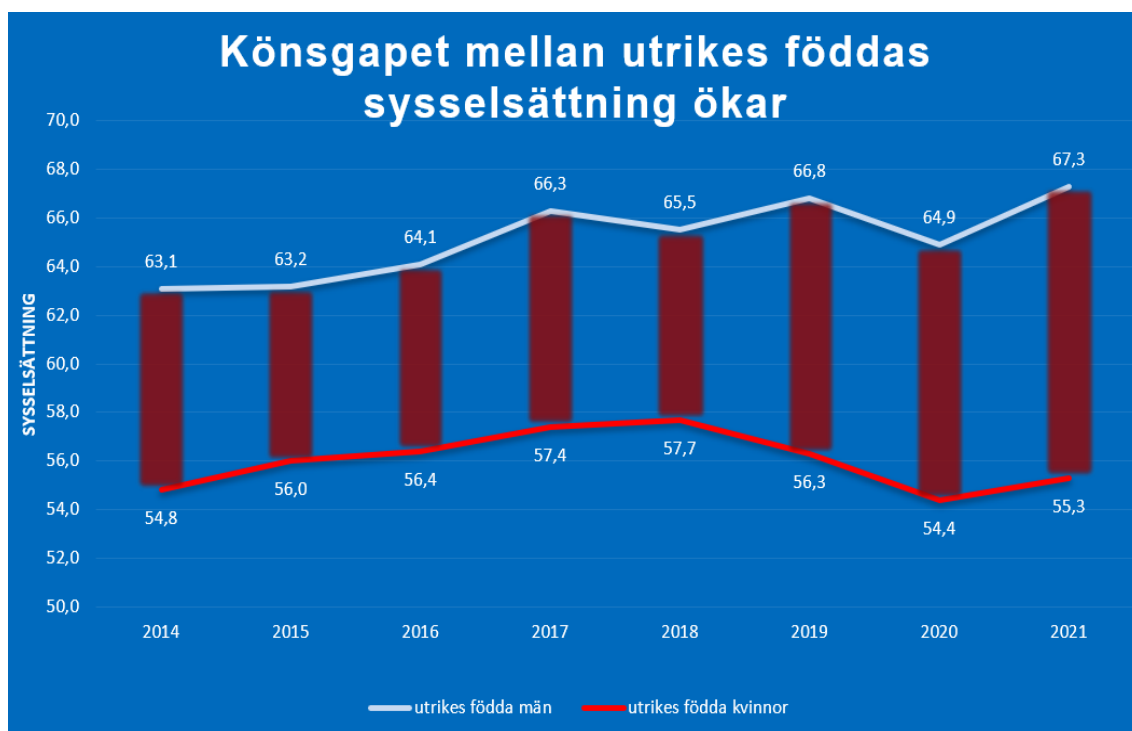
Vi har mycket att vara stolta över i vår demokrati. Jämställdhet, hbtq-rättigheter, mänskliga rättigheter, tryck- och yttrandefrihet är ett axplock av liberala segrar genom tiderna. I våra utsatta områden utmanas flera av dessa vinster av patriarkala, auktoritära, islamistiska och icke-demokratiska krafter.

Utformningen och kontrollen av organisationsbidrag bör skärpas så att bidrag aldrig går till verksamhet som främjar segregation eller motverkar demokratiska värderingar. Det ska vara förbjudet för paraplyorganisationer att förmedla bidrag till medlemsorganisationer som inte uppfyller demokratiska villkor. Skolor som sprider antidemokratiska ideal ska stängas. Det ska inte vara tillåtet för skurkstater att finansiera föreningar och moskébyggen i utsatta områden.

Granskningar har visat att föräldrar som skickat sina barn på uppfostringsresor eller gift bort dem i andra länder fortsatt tar emot barnbidrag. Det är oacceptabelt, den som förtrycker sin familj i hederns namn ska inte få en skattekrona av det offentliga.

Det finns också krafter i förorten som arbetar mot de som anser att kvinnor ska vara underordnade män. Vi vill inrätta ett riktat stöd för att främja organiseringen av flickor och kvinnor i utsatta områden och för att stärka deras egenmakt och självständighet. Stödet ska stärka flickor och kvinnors aktörskap, demokratiska delaktighet och åtnjutandet av grundläggande fri- och rättigheter. Det kan handla om entreprenörskap, arbete mot våld mot kvinnor, idrott och andra former av föreningsliv.

En egen lön ger egenmakt

Källa:AKU.

Att jobba, försörja sig själv och vara med och bidra till samhället är grunden för att kunna bestämma över sitt liv och vara delaktig i samhället. Det finns de som säger att ett jobb inte räcker för att integreras. Det är helt sant, men det är en mycket bra början. Med Liberalernas politik får fler som saknar arbete jobb. Vi vägrar att hänvisa människor till regeringens låtsasjobb, utanförskap eller bidrag.

För den som har låg utbildning, eller ingen alls, är det i dag extra svårt att få jobb. Det behövs sänkta skatter för låga inkomster och ett bättre företagsklimat i utsatta områden. Genom trygga gator kan utsatta områden också få ett starkare affärsliv.

Svenska språket är biljetten in på svensk arbetsmarknad, och därmed också in till vårt gemensamma samhällsbygge. Den med låg utbildning kan ofta komma långt genom att kunna bra svenska. Vice versa har även den som kommer hit med en utbildning från sitt gamla hemland svårt att hitta ett arbete om hen inte talar svenska. Därför finns det ingen starkare frihetsreform än att fler ska lära sig svenska språket.

Därför behöver de nationella kraven på sfi höjas. Tyvärr misslyckas många kommuner med upphandlingen av högkvalitativ sfi för att de lagstiftade grundkraven är för låga. Därtill behöver ett jobbperspektiv integreras i sfi och förbättra möjligheten att läsa

svenska parallellt med jobb eller utbildning. Att lära sig svenska ska vara nära kopplat till andra förberedelser för att jobba på den svenska arbetsmarknaden.

Källa: AKU.

Det måste löna sig att arbeta i förhållande till att leva på bidrag. Liberalerna föreslår en riktad skattesänkning genom att principen ”hälften kvar” införs för den som lämnar försörjningsstöd för arbete. Genom att den s.k. jobbstimulansen utvidgas från dagens 25 procent till 50 procent kan en person med försörjningsstöd under två år få behålla mer av en inkomstökning. Regeringen har trots riksdagsbeslut skjutit infasningen av en sådan reform på framtiden. Utöver det föreslår vi ett till jobbskatteavdrag, som låter vanliga löntagare behålla 1 000 kronor mer i månaden.

Vårt bidragssystem har blivit en fattigdomsfälla. Genom att stapla olika bidrag på varandra kan man få ersättningsnivåer som överstiger arbete. Därför behövs ett bidragstak, som gör att summan av de bidrag som man får inte ska överstiga en kollektivavtalsenlig ingångslön. Med andra ord, alla ska tjäna på att gå från bidrag till en schysst lön. Integrationspolitiken ska baseras på en arbetslinje, inte en bidragslinje.

Vi ställer höga krav på den som kommer till Sverige. För en lyckad integration behöver vi också riva byråkratiska hinder. I dag möts den strävsamme som startar företag av en alldeles för tung regelbörda. Det ska vara enkelt att starta och driva företag. Liberalerna vill tillsätta en förenklingsutredning för de små och mindre företagen. I den behöver bl.a. systemet med personalliggare ses över, schablonbeskattning för mindre företag utredas och den totala regelbördan minska.

Liberalerna är Sveriges integrationsparti. Vi har politiken för att klara integrationen, hjälpa fler i utanförskap att bli en del av samhället och lyfta de stadsdelar där integrationsproblemen är som störst. Vårt mål är att Sverige inte ska ha några utsatta områden 2030. Det är inget litet mål. Men det är ett mål som behöver uppfyllas. Varje medborgare, ny som gammal, i vårt land har rätt att bo i ett tryggt område.

Liberalerna kommer att gå till historien som det parti som bröt bidragsberoendet och stärkte egenmakten i hela Sverige. Det kan bara uppnås med reformer där arbetslinjen stärks, de kriminella gängen knäcks samt svenska språket och medborgarskapet uppvärderas. Det kan bara uppnås genom att Sverige blir ett möjligheternas land.

Det fria samhället kräver en fungerande rättsstat

Tillvaron krymper för den som inte känner trygghet. Att veta att polisen kommer när det verkligen behövs, att känna sig trygg i sitt bostadsområde, att inte känna sig tvungen att avstå från en kvällspromenad – allt detta handlar om frihet i vardagen.

De kriminella miljöerna växer i Sverige, och det dödliga våldet i den kriminella miljön likaså. Jämfört med andra länder är Sverige ett jämförelsevis tryggt land, men den grova brottsligheten utvecklas på ett allvarligt sätt och Sverige är unikt bland Europas välfärdsländer vad gäller förekomsten av sprängningar och skjutningar. När kriminella klaner eller gäng börjar kontrollera rättskipning eller begränsa människors frihet så hotas själva samhällskontraktet. Nu menar vi att det är dags för ett omtag av svensk rättspolitik, där fokus ligger på brottsoffret och på att förhindra att nya brottsoffer skapas. Det är en liberal rättspolitik som står upp för individens rätt att inte utsättas för våld, övergrepp och annan kriminalitet. Det är ett Sverige som står på brottsoffrens sida.

De våldsamma upploppen i svenska städer visar att Sverige står inför en brytpunkt. Antingen vänder vi utvecklingen i våra utsatta områden eller så vänjer vi oss vid stenkastning och utanförskap. Påskens upplopp är bara toppen av isberget på segregationens effekter.

Situationen är alarmerande. Där utanförskapet är som störst är det inte sällan kriminella gäng och klaner som styr det offentliga rummet. Alldeles för få försörjer sig själva. Alltför många elever går ut grundskolan med brist på kunskaper och livschanser. En undersökning visar att en förstaklassare i ett utsatt område i snitt har ett ordförråd på 2 000 ord. I övriga Sverige är siffran 6 000. Så cementeras ett växande utanförskap till en ny generation.

Liberalerna går nu fram för tydliga budgetsatsningar för att stärka polisens förmåga att hantera upplopp och kravaller. Poliser som står längst fram i ledet för att bryta en situation med pågående våld måste ha den bästa utrustningen. Därför öronmärker vi medel för att snabbt förbättra polisens tillgång till såväl skyddsutrustning som annan utrustning i upploppssituationer. Om det är nödvändigt för att bryta ett pågående upplopp behöver polisen kunna använda vattenkanon, liksom andra avståndsvapen som paintball-liknande kulor med pepparspray, färg eller märk-dna för att stoppa våldsvarkare och se till att de sedan kan lagföras.

Starka sociala insatser innan det första brottet

De kriminella gängens rekryteringsbas är de unga killar som inte klarar skolan. Det finns ingen bättre förebyggande åtgärd än en bra skola. Det behövs bättre villkor för lärare i utsatta områden, så att skickliga och erfarna lärare lockas dit. Lärare ska kunna fokusera fullt ut på sitt kunskapsförmedlande uppdrag. Vi vill se social stödpersonal med olika kompetenser som kan hjälpa unga på glid. Både socionomer och familjebehandlare, men även poliser som stöttar och ser elever i riskzonen.

Ett gäng etableras inte över en natt. Det växer fram genom en mix av social utsatthet, unga män som inte klarar skolan samt ett erbjudande om snabba inkomster och machostatus. För att knäcka gängen här och nu måste polisen stärkas och relevanta straff införas. Samtidigt som vi stärker polisen med fler nya verktyg, fler kollegor och högre löner behöver samhället arbeta förebyggande. Vi vill att huvudregeln blir att polis och socialtjänst ska kunna lämna ut uppgifter om unga till varandra.

Socialtjänsten måste få starkare rätt att sätta in obligatoriska åtgärder för en ung person som är på glid. Fler tidiga och tvingande insatser på hemmaplan är absolut nödvändigt för att rädda ungas framtid och därmed också förebygga brott.

Det bor en halv miljon människor i våra utsatta områden. De allra flesta är vanliga medborgare som vill skapa sig ett tryggt liv för sig och sina familjer. Trots det har företeelser som aldrig skulle ha accepterats i resten av samhället mötts av slapphet och naivitet. Vi är redo att vända skutan.

Återupprättandet av rättsstaten kommer att kräva omfattande och långsiktiga reformer. Liberalerna kommer att vara pådrivande för att alla som bor i Sverige ska få den grundläggande trygghet och frihet från våld och kriminalitet de har rätt till.

Bättre förutsättningar för poliskårens arbete

Det råder i dag en skriande polisbrist. När platser på polisprogrammet fortsatt står tomma framstår målet om 10 000 fler polisanställda 2024 som orealistiskt. Den enskilt viktigaste satsningen för att på såväl lång som kort sikt stärka Polismyndighetens attraktivitet är att stärka polislönerna. Det måste synas i lönekuvertet att samhället uppskattar de insatser som poliser varje dag utträttar i samhällets tjänst, inte sällan i miljöer och sammanhang där de utsätts för risker till liv och hälsa.

Bortom 2025 behöver polisen fortsätta byggas ut så att Sverige på sikt når det europeiska snittet. Det motsvarar en polistäthet på ca 300 poliser per 100 000 invånare, det vill säga ca 33 000 poliser mot dagens drygt 20 000 poliser.

Arbetet i yttre tjänst måste uppvärderas. Det är en viktig arbetsgivarfråga att synliggöra och ge erkännande åt det viktiga arbetet i yttre tjänst. Polisen behöver bli mer tillgänglig för allmänheten. Det kan inte finnas en polisstation överallt, men däremot ska väntetiderna för den som kontaktar polisen kortas. Polisen ska kunna garantera en viss uttryckningstid vid allvarliga brott.

Det brottsförebyggande arbetet behöver långsiktighet och förankring i den lokala miljön där arbetet bedrivs. Därför har kommunerna och andra lokala aktörer en nyckelroll i det brottsförebyggande arbetet.

Lagen behöver förtydligas så att kommunerna får en uttalad uppgift att arbeta brottsförebyggande inom sina ansvarsområden. Polismyndighetens arbete med lokala samverkansavtal och medborgarlöften m.m. bör kompletteras med att kommunernas roll i det brottsförebyggande arbetet får en tydligare reglering i lag.

Ett samhälle som tar kampen mot den grova brottsligheten

Den grova brottsligheten agerar på olika samhällsarenor och inriktar sig mot den typ av kriminalitet där möjligheterna till ekonomisk vinning, men också makt, ter sig bäst. För att pressa tillbaka brottsligheten måste berörda myndigheter samverka så att alla möjligheter utnyttjas för att komma åt de kriminella. Vidare behöver de offentliga utbetalningssystemen göras mycket robustare för att motverka att kriminella individer exploaterar olika trygghetssystem.

Socialtjänstären har blivit mer komplexa och hotbilden reell. Handläggare som arbetar i direkt kontakt med enskilda, inte minst i orter och bostadsområden där människor känner varandra kan vid risk för hot och våld behöva stöd. Det behövs en nationell stödfunktion vid utredning, beslut och verkställande.

Enligt Europol finns det 3 600 olika nätverk av organiserad brottslighet som är aktiva i EU. Ungefär en tredjedel av de organiserade kriminella nätverken i EU ägnar sig åt produktion eller distribution av narkotika. Vi verkar för ett Europol med operativt mandat, vilket för det första handlar om att stärka samarbetet mellan de nationella poliserna, för det andra om att se till att Europol kan anställa svenska poliser för att tillsammans med kollegor runtom i Europa, inklusive den svenska polisen, bekämpa den grova och organiserade brottsligheten.

Hemliga tvångsmedel bör kunna komma till användning i större utsträckning än i dag i de fall det används för att komma åt grov organiserad brottslighet. Dagens gränser är inte satta med full hänsyn tagen till att grov organiserad brottslighet ofta handlar om en kontinuerligt pågående brottsverksamhet där varje enskilt brott inte nödvändigtvis når upp till straffvärdesgränsen för hemliga tvångsmedel.

Liberalerna vill göra en bred översyn av skyddet för vittnen, utöver straffrättsliga skärpningar gällande t.ex. övergrepp i rättsak. Skyddet för vittnen behöver förbättras tydligt och vittnesskyddsprogrammet behöver byggas ut. Det behöver även omsättas på europeisk nivå med tanke på att den som vittnar mot organiserad brottslighet kan behöva skydd i annat land.

Straffrätten behöver reformeras och vissa straff skärpas. Dagens brottsbalk är snart 60 år gammal och är inte anpassad till dagens verklighet. Det är dags för en bredare reform, som innebär tydligt skärpta straff för livsstilskriminella, för att svara upp mot allvaret i den organiserade brottsligheten och visar på allvaret i den kränkning av människors liv och frihet som det innebär att utsättas för ett grovt brott. Dagens s.k. mängdrabatt bör avskaffas och ersättas med ett nytt sätt att beräkna en samlad påföljd.

Brottsofferperspektivet behöver finnas med i hela rättsprocessen, från anmälan och förundersökning till rättegång och kriminalvård. Det behövs ett systematiskt stöd från polis och åklagare till brottsoffer, och samarbetet mellan polis, socialtjänst och civilsamhälle såsom brottsofferjourer behöver fördjupas. En fråga av särskild betydelse är att vittnes- och brottsofferstödet integreras på ett naturligt sätt i polisens lokala operativa arbete.

Kriminalvården står i dag inför stora utmaningar, inte minst på grund av svår platsbrist. Det är viktigt att besked om utbyggnader kan lämnas i en nära framtid. Avhopparverksamheterna behöver fortsätta utvecklas och ett nationellt exitprogram för personer som vill lämna kriminaliteten bakom sig behöver införas.

De extremt långa väntetiderna för att få ett nytt pass har vuxit till en skandalartad situation. Friheten att resa från Sverige är därmed kraftigt begränsad. Det är orimligt att dålig framförhållning leder till att människor förhindras att resa samtidigt som svarthandel pågår med attraktiva väntetider. För att möta den akuta krisen i passhanteringen tillskjuter Liberalerna nu öronmärkta medel för att förstärka polisens arbete med att utfärda pass samtidigt som polisens brottsbekämpande verksamhet fredas. Berörda myndigheter bör också uppdras att förenkla möjligheterna att få pass utomlands, till exempel genom att pröva återinförandet av mobila passenheter som kan ambuleras mellan utlandsrepresentationer som inte har i sina permanenta uppdrag att utfärda pass.

Stärkta insatser mot mäns våld mot kvinnor

Mäns våld mot kvinnor, unga killars våld mot unga tjejer, hedersrelaterat våld och förtryck, våld i samkönade relationer, annat våld i nära relationer och alla former av sexualbrott angår hela samhället. Det rör sig ofta om allvarliga brott och offren är

många. Mäns våld mot kvinnor, unga killars våld mot unga tjejer samt hedersrelaterat våld och förtryck är det mest extrema uttrycket för föreställningen att flickor och kvinnors frihet, värdighet och integritet är underordnade mannens. Det kan vi som liberaler aldrig stå passiva inför.

Det polisanmäls omkring 30 000 fall av misshandel mot flickor och kvinnor varje år. I cirka hälften av dessa fall är offret i en nära relation med förövaren. Var tredje vecka mördas en kvinna eller flicka i Sverige av en man hon har eller har haft en nära relation med. Enligt Brå lever 150 000 barn i Sverige tillsammans med en förälder som blivit misshandlad av den andra föräldern.

Våld i nära relationer och sexualbrott begås av både män och kvinnor, förekommer i både olikkönade och samkönade relationer och kan ha både kvinnor och män som offer, i alla åldrar. Detta får dock aldrig användas som ursäkt för att blunda för den strukturella könsmaktsordning som våldet är ett uttryck för. De flesta förövarna är män och unga killar, och de flesta offer är kvinnor och unga tjejer. Därför är insatserna för att motverka våld i nära relationer och sexualbrott inte bara ett arbete mot en allvarlig typ av brottslighet, utan också en av de allra mest prioriterade jämställdhetsfrågorna.

Polisers bemötande av kvinnor som har blivit våldtagna betyder mycket för brotts-offrets möjlighet att bearbeta sina erfarenheter. Poliser som möter våldtäktsoffer vill vara stödjande och empatiska, men många uttrycker att även de själva behöver stöd och att de saknar nödvändiga förutsättningar för att kunna agera professionellt och stödjande. Brottsoffrens kritik av brister av bemötandet behöver tas på allvar.

Den ansträngda situationen inom Polismyndigheten gör att polisen inte i tillräcklig grad hinner gripa sig an anmälningar ens av de allvarligaste brotten. Polisen behöver arbeta strategiskt med att förstärka sin utredningskapacitet av sexualbrott och andra grova brott, som gäller mycket allvarliga kränkningar av enskilda människor. Det är också angeläget att utveckla arbete med tidig spårsäkring vid sexualbrott.

En ovärderlig del av det stöd som ges till våldsutsatta kvinnor och unga tjejer och deras anhöriga ges i dag via de ideella kvinno- och tjejjourerna och andra jourverksamheter, såsom brottsofferjourer. De som arbetar på jourer har ett samhällsbärande yrke. Vi ser det därför som självklart att slå fast principen att det offentliga ska trygga och långsiktigt finansiera stödet till kvinnojourer och andra jourverksamheter.

Det behövs ett tydligare fokus på de män och unga killar som står för våldet mot kvinnor i nära relationer. Här krävs inte bara straffskärpningar och andra rättspolitiska åtgärder, utan också hjälp till den som vill bryta sitt eget destruktiva beteendemönster. Att fastslå detta är inte att bagatellisera våldet – den som har begått brott ska lagföras och få sitt straff genom en rättsprocess. Men parallellt med detta måste också insatserna öka för att förebygga att samma person upprepar kränkningarna i framtiden.

Arbetet med att få unga killar att sluta utöva våld mot tjejer måste prioriteras högre. Stödet och skyddet för just unga tjejer måste förbättras och kunskapen om att unga tjejer i så hög grad utsätts för våld i sina nära relationer måste öka.

Barnfridsbrottet innebär att det sedan den 1 juli 2021 är straffbart att utsätta ett barn för att bevittna vissa brottsliga gärningar i form av t.ex. vålds- och sexualbrott i nära relationer. Men om vi vill att barn ska växa upp i trygghet måste ytterligare åtgärder vidtas. Det gäller framför allt vårdnad, boende och umgänge. När en vårdnadshavare – oftast en pappa – väljer att utöva våld mot sin partner, ofta med barnet som vittne, måste det leda till indragen vårdnad, boende och umgänge. Barnen är nu fullt ut i juridisk mening brottsoffer. Varje åtgärd ska ses i ljuset av detta.

Den liberala klimatpolitiken

Klimatet är vår generations ödesfråga. De närmaste åren avgörs det om mänskligheten kommer att kunna bromsa de ökande utsläppen av växthusgaser och hur allvarliga konsekvenserna av klimatförändringarna kommer att bli. Utan kraftfulla åtgärder kommer livet för framtida generationer att påverkas dramatiskt. Omätliga värden, såväl mänskliga som miljömässiga, ligger i vågskålen.

Klimatarbetet genomförs genom miljoner små beslut där människor och företag väljer bort fossila bränslen och genomför åtgärder som tillsammans gör att mängden klimatgaser i atmosfären slutar öka och vänder nedåt. Utmaningen är stor men vi kommer att lyckas om vi tar till de mest kraftfulla verktyg för förändring vi känner – innovation, entreprenörskap och frihandel. Människors uppfinningsrikedom och förmåga får inte hållas tillbaka av politisk ideologi eller detaljstyrning. Förändringen måste ske med full kraft.

Politikens uppgift är att möjliggöra, och uppmuntra till, de alternativ som tar oss åt rätt håll. Utan laddinfrastruktur inga elbilar, utan fossilfria bränslen i hamnarna kommer fartygen att fortsätta drivas av diesel eller fossil gas och utan leveranssäker el kan inte industrin ställa om sina processer. Det allmänna ska skapa stabila spelregler som gör att företagen vågar satsa långsiktigt. Ekonomiska styrmedel ska underlätta valet av klimatvänliga alternativ.

Klimatpolitiken måste bygga på en hållbar ekonomisk tillväxt och ett växande välstånd, i Sverige såväl som globalt. Människor måste kunna ta sig ur fattigdom. Människor som lever goda liv måste ha rätt till drömmar. De ska kunna leva sina liv som de önskar och de ska kunna förverkliga sina idéer genom att bygga och driva växande företag. En klimatpolitik som förvägrar människor detta är dömd att misslyckas.

Den liberala klimatpolitiken utgår från några viktiga principer:

- En växande ekonomi är en förutsättning för omställningen.
- Förorenaren betalar.
- Klimatarbetet kräver internationellt samarbete.
- Innovation, entreprenörskap och frihandel är förutsättningar för att klimatarbetet ska lyckas.
- För att nå klimatmålen krävs framför allt systemförändringar, samtidigt som individens agerande är betydelsefullt.

Liberalernas klimatpolitik kännetecknas av beslutsamhet och handlingskraft. De vägval Sverige gör under de kommande två mandatperioderna lägger grunden för att komma hela vägen i mål och eliminera utsläppen. Alla vägval som görs måste följas av steg på vägen mot nettonegativa utsläpp av klimatgaser. De bedrägliga återvändsgränder som klimatpolitiken är full av måste undvikas. Åtgärderna måste tydligt ta sikte på målet. För varje aktivitet som i dag är beroende av fossila bränslen behövs en plan för hur bränslena ska bytas ut.

Den liberala klimatpolitiken kan delas in i följande områden:

- Eliminera utsläppen av fossil koldioxid.
- Teknisk omställning av varje sektor till användning av fossilfri energi.
- Växande produktion och distribution av fossilfri energi.
- Minska utsläppen av metan och lustgas.
- Säkra stora negativa utsläpp av koldioxid.

- Minska naturlig avgång och öka naturligt upptag av klimatgaser genom klok markanvändning.
- Anpassa samhället för klimatförändringarnas konsekvenser.

På flera av områdena går arbetet framåt, medan regeringen på andra inte förmår planera hela vägen fram till målet. Att regeringen inte kan beskriva hur vi når nettonegativa utsläpp gör att många av de satsningar regeringen kallar klimatsatsningar varken har någon betydande effekt på utsläppen eller ens är steg på vägen att nå klimatmålen. Allra tydligast blir det här i energipolitiken, men det syns också i regeringens högst symboliska satsning på infångning och lagring av koldioxid. Den är långt ifrån tillräcklig.

Fossila bränslen ska bort

Att eliminera de fossila bränslena kräver för det första att varje sektor som använder fossila bränslen hittar alternativ som ersätter oljan, gasen, kolet och torven. För det andra krävs en mycket omfattande utbyggnad av produktionen och leveranserna av fossilfri energi.

Det mesta måste komma från sol, vind och kärnkraft. Det är de tre energislag som går att bygga ut i stor skala. Att de alla tre levererar el sätter elsystemet i fokus. Vi behöver inom 20 år minst fördubbla produktionen, distributionen och användningen av el. Det måste ske samhällsekonomiskt effektivt, och leveranssäkerheten måste garanteras under hela expansionen. Här sviker staten. Det finns ingen plan.

Staten kommer att behöva ta ansvar för några av de risker som är förknippade med investeringarna. Staten måste – för projekt som bedöms som nödvändiga för expansionen av kraftsystemet – stå för risken att politiska beslut ändras, staten måste garantera de regler och ekonomiska förutsättningar som kommer att gälla och staten måste slutligen garantera att tillståndsprocesser hanteras inom en skälig tid. Om ärenden blir liggande hos regering eller myndigheter måste den sökande kunna kompenseras för det.

Det handlar inte om vindkraft eller kärnkraft. Det handlar om konkurrenskraft och det handlar om att klimatarbetet ska lyckas.

Omställningen av industrin och transportsektorn

På de flesta håll kommer marknaden att sköta omställningen när förorenaren åläggs att betala. Men på en del håll behövs krav på förändring. Det kan t.ex. gälla krav på antalet laddplatser för elbilar i flerbostadshus eller krav på minsta avstånd mellan snabbbladdare längs våra vägar. Laddinfrastrukturen efterfrågas och är lönsam för samhället. Trots detta finns det hinder för utbyggnaden. Till exempel är den som drabbas av kostnaden inte alltid den som drar nytta av de investeringar som görs. Hyresvärden bekostar laddarna, men det är de som bor i husen som reser billigare.

Takten i elektrifieringen av transportsektorn behöver höjas. Framför allt lätta vägtransporter, i första hand personbilarna, är en lågt hängande frukt. Tekniken finns och omställningen har börjat gå av sig själv. Människor vill inte leva sina liv på ett sätt som skadar planeten och försämrar möjligheterna för framtida generationer. Prisfallet på batterier gör också att vi nu närmar oss den punkt där det rent ekonomiskt lönar sig att välja en elbil framför en fossilbil. Nu måste de sista hindren bort för att förändringen ska ske med full kraft.

Industrins omställning kräver stora investeringar när fossila bränslen ersätts av el och fossil råvara ersätts av fossilfria alternativ. De allra flesta av de här satsningarna är beroende av pålitliga leveranser av stora mängder fossilfri el. Alla investeringar behöver effektiva, rättssäkra och förutsägbara tillståndsprocesser. Det industrin behöver från politiken är att dessa två frågor hanteras. Själva omställningen genomför företagen bäst själva.

Parkeringar ska ha laddare

Liberalerna vill se skärpningar i de retroaktiva kraven i byggreglerna på att bygga laddinfrastruktur i befintlig bebyggelse. Grundregeln ska vara att det på parkeringsplatser där bilar står uppställda mellan några timmar och ett dygn ska finnas laddare i tillräckligt antal. De fastighetsägare som tvingas förse parkeringar med laddare ska få stöd av staten.

Elflyget lyfter

Satsningarna på ett fossilfritt flyg behöver stärkas. Det nuvarande programmet för energiforskningen ska förlängas och kompletteras med ett specifikt program för elflyg. Sverige ska genom ett samarbete med grannländerna göra Norden till ett centrum för fossilfritt flyg. Flygplatserna ska kunna tillhandahålla laddning av elflyg med höga effekter.

Sjöfartens omställning kastar loss

Sjöfarten behöver elektrifieras så långt det går. Fartyg i hamn ska kopplas in på elnätet och på korta sträckor kommer fartyg att drivas av el. Hamnarna behöver förberedas för stora eluttag.

Produktionen av fossilfria bränslen för sjöfarten behöver komma igång. Tillgången på biomassa som kan skördas hållbart är för liten för att biomassan ska räcka till alla behov. Det kommer att behövas elektrobränslen till sjöfarten. Det finns redan lovande projekt i Sverige för att producera dem och fler lär följa om bara elen kommer att kunna levereras till konkurrenskraftiga villkor.

Mer kärnkraft är en förutsättning för vindkraftsutbyggnaden

Som Liberalerna så ofta påpekat måste kraftslagen byggas ut i balans, annars slutar kraftsystemet att fungera. Det är väl känt att det framför allt är planerbar elproduktion som saknas – där kärnkraften är det enda fossilfria alternativet som kan byggas i stor skala. Svenska kraftnät påpekar det ideligen. I södra Sverige är behovet påtagligt. Bristen på planerbar elproduktion gör elsystemet dysfunktionellt. Elektrifieringen hindras och klimatomställningen bromsas därmed. Samtidigt hindras företag från att expandera. Bostäder som behövs kan inte byggas. Liberalerna har gång på gång pekat på problemen och vad som krävs för att lösa dem. Regeringens svar har än så länge varit att förneka problemen, förmodligen för att dessa så uppenbart är en följd av den oansvariga politik som förts.

I norra Sverige fungerar kraftsystemet fortfarande. Leveranserna är stabila och nya elanvändare kan anslutas. Priset i norr signalerar sällan att det råder brist på el. Men den kraftiga expansion av förbrukningen som förutses innebär att det behövs mer planerbar elproduktion även i norr.

Det är dyrt och krångligt att bygga elnät. Den liberala utgångspunkten är därför att den planerbara produktionen i första hand ska förläggas nära elanvändarna.

För att vindkraften ska kunna fortsätta växa behöver den kompletteras med planerbar elproduktion. De fossila kraftslagen är av naturliga skäl uteslutna, vattenkraften ska inte byggas ut och även om den kunde det vore potentialen liten. Tillgången på biobränslen är till och med i Sverige alldeles för begränsad för att medge storskalig elproduktion. Kärnkraften är det enda sättet att producera fossilfri el planerbart i stor skala. Mer kärnkraft är därmed en förutsättning inte bara för mer vindkraft men också för både klimatomställningen och Sveriges konkurrenskraft.

Tiden när partier kunde ägna sin talartid i riksdagen åt att diskutera vilka kraftslag de tycker bäst om är förbi. Nu krävs handling. Klimatomställningen innebär att kursen nu slutligen måste stakas ut för den svenska energipolitiken.

Det finns i praktiken ett förbud mot ny kärnkraft. Reaktorer får bara byggas där det redan finns kärnkraftverk och antalet är begränsat till tio. Dessutom tolkas riksdagens energipolitiska mål som att kärnkraften ska avvecklas. Liberalerna kräver att de facto-förbudet mot att bygga kärnkraft tas bort. Liberalerna har också länge krävt att riksdagens energipolitiska mål ska ändras. Målet ska vara fossilfri energi. Vi behöver inga politiska självändamål. Klimatomställningen är tillräckligt utmanande.

Liberalerna anser att huvudscenariot i myndigheternas planering ska vara att klimatmålen nås. Det kräver en kraftig expansion av kraftsystemet. Huvudscenariot måste innehålla en utbyggnad av vindkraft, kärnkraft och andra energislag i balans på ett sådant sätt att leveranssäkerheten hela tiden garanteras och samhällets kostnader för expansionen hålls nere. Kärnkraftsavvecklingen, som de senaste årtiondena styrt myndigheternas arbete, är inställd.

Metan och lustgas måste minska

Vid sidan av koldioxid är metan och lustgas de två stora klimatgaserna från mänskliga aktiviteter. I Sverige är de främsta källorna jordbruket, men utomlands kommer stora mängder metan också från fossilgasutvinning och från soptippar.

Gödsel är en stor källa till både lustgas och metan. Utsläppen kan minskas kraftigt om gödseln samlas in och används för att producera biogas. Biogasen ersätter sedan fossil gas och klimatnyttan blir dubbel. Ett stöd behövs initialt för att bygga upp produktionen och möjliggöra att efterfrågan växer fram. Den potentiella efterfrågan på biogas är enorm och när verksamheten är etablerad kommer stödet att kunna avvecklas.

Negativa utsläpp i stor skala

Negativa utsläpp är en helt nödvändig del av klimatarbetet då vi med stor sannolikhet kommer att missa Parisavtalets mål om att begränsa uppvärmningen till 1,5 grader. Utan negativa utsläpp blir uppvärmningen högre, och effekterna av klimatförändringarna mer allvarliga. Regeringens ambitionsnivå för CCS är symbolisk. Betydligt större insatser behövs.

I Sverige finns det gott om punktkällor där koldioxid från biomassa släpps ut. De finns vid kraftvärmeverk och i skogs-, pappers- och massaindustrin. Där finns goda förutsättningar för att effektivt fånga in koldioxid för att sedan lagra den permanent.

Liberalerna har satt upp målet att 10 miljoner ton koldioxid från biomassa årligen ska fångas in i Sverige 2030. För 2035 är målet 20 miljoner ton. Då Sverige kommer att stå för en stor andel av EU:s samlade infångning av koldioxid, och därmed till att uppfylla unionens kommande mål på området, är det rimligt att medel ur EU-ETS-systemet bidrar till finansieringen.

Staten som sedan 1991 har tagit betalt av den som släpper ut koldioxid ska omvänt också betala den som städar upp genom att samla in och lagra koldioxiden. Staten ska inte betala mer för att fånga in och permanent lagra ett kilo koldioxid än motsvarande koldioxidskatt.

Liberalerna anser att det också ska vara möjligt för andra aktörer att köpa negativa utsläpp inom ramen för systemet med omvända auktioner. Till exempel skulle den som inte uppfyllt sin reduktionsplikt kunna betala för negativa utsläpp i stället för att betala de böter som finns i dag.

Det bör också vara möjligt för aktörer som är ålagda att betala koldioxidskatt att köpa negativa utsläpp. Kostnaden för de negativa utsläppen ska kunna dras av från skatteinbetalningen. Den överskjutande delen av skatten skulle fortfarande betalas. Detta är kostnadsneutralt för den enskilde aktören, men utsläppen skulle försvinna.

På sikt ska det också ställas krav på att den klimatpåverkan som inte kan undvikas, t.ex. metan- och lustgasutsläpp från jordbruket och flygets höghöjdseffekter, ska kompenseras med negativa utsläpp. Förorenaren betalar.

De stora volymer koldioxid som inom några år kommer att fångas in i Sverige kommer att transporteras utomlands för att lagras. Bland annat finns det goda möjligheter i Norge.

De mycket långa tillståndsprocesserna i Sverige för den här typen av miljöstörande verksamhet är ett starkt argument för att förberedelser för lagring även i Sverige ska inledas för det fall sådan lagring skulle komma att behövas senare.

Sveriges geologiska undersökning (SGU) behöver börja förbereda sig för att ta emot en ansökan, inklusive att beskriva hur en sådan ansökan skulle se ut. Ett nystartat, åtminstone delvis statligt ägt, bolag får uppdraget att hitta en eller flera lämpliga platser och att förbereda ansökningar för lagring av koldioxid där.

Energiforskningen blir ett verktyg i klimatarbetet

Även energiforskningen behöver byta kurs. Det övergripande målet blir att bygga ett energisystem som effektivt kan leverera all den fossilfria energi klimatomställningen kräver.

Skiftet i synsätt innebär att kärnenergin har en given plats i det framtida energisystemet. Den svenska energiforskningen har konsekvent undvikit att studera hur ett system med mycket kärnkraft och mycket vindkraft ska bli så effektivt som möjligt. Paradoxalt nog vet vi därför, trots de stora resurser som lagts ned på energiforskningen, alltför lite om det kraftsystem vi har i dag och kommer att ha för överskådlig tid framöver.

Styrmedel för minskade utsläpp

En liberal miljöpolitik kombinerar frihet och välfärd med omtanke om vår planet. Sverige ska vara ett föregångsland i omställningen mot ett välfärdssamhälle utan fossila utsläpp och med bevarad biologisk mångfald. Politiken ska ge bästa möjliga förutsättningar till innovationer och ett genomslag för ny klimatvänlig teknik. Det allmänna ska skapa stabila spelregler som gör att företagen vågar satsa långsiktigt, och genom ekonomiska styrmedel göra de mer klimatvänliga valen mer lönsamma. Principen om att förorenaren ska betala ska upprätthållas.

Genom en grön skatteväxling riktas skatter mot utsläpp och klimatskadlig verksamhet samtidigt som företag och hushåll kompenseras genom att andra skatter sänks. Därmed upprätthålls näringslivets konkurrenskraft, hushållens köpkraft och skattepolitikens legitimitet.

Den skatt på plastpåsar som regeringen har infört är ett misslyckande. Liberalerna har länge argumenterat för en skatt på jungfrulig plast från fossil olja. Men en mycket stor del av plastpåsar som före skattens införande användes i Sverige producerades av återvunnen plast. Efter skattens införande har dock försäljningen av soppåsar i plast på rulle – som inte beskattas – ökat kraftigt. Dessa importeras vanligen och är i stor utsträckning tillverkade av just jungfrulig plast från olja. Liberalerna föreslår att skatten avskaffas.

En välfärd att lita på

Kampen för individens friheter, möjligheter och rätt till självbestämmande är grunden för Liberalernas politik på det socialpolitiska området. Vi liberaler vill att varje människa ska kunna leva sitt liv på sina villkor. När olika omständigheter, som sjukdom eller funktionsnedsättning, gör detta svårt är det samhällets uppdrag att bistå med hjälp och stöd. Därför driver vi på för en liberal välfärdspolitik där vi sätter individen främst.

Därför arbetar Liberalerna för en sammanhållen nationell strategi för hälsa. Den ska ha ett brett samhällsperspektiv och inkludera frågor kring jämlikhet, delaktighet, språkkunskaper, jämställdhet och mycket annat. De faktorer som leder till ohälsa och för tidig död behöver belysas. Mycket onödigt lidande kan undvikas och många livsförutsättningar kan förbättras med hjälp av rätt vård i rätt tid. På så sätt underlättar vi inte bara för vården som helhet och alla som arbetar inom den, utan även för individen själv, som därigenom slipper vara lika sjuk lika länge.

Det finns vissa omständigheter som följer med en hela livet. För de med kroniska sjukdomar eller funktionsnedsättningar är det viktigt att det finns en långsiktighet i vården och ett gott samarbete mellan de olika delarna av vården. På så sätt undviks krångliga parallella processer – som försvårar och spillar tid för både patienten och branschen.

Det finns mycket som behöver göras, och Liberalerna står redo med ett brett socialpolitiskt program. I denna motion redovisar vi några centrala utgångspunkter för liberalt reformarbete under den kommande mandatperioden.

Vänd dig till den som vet bäst: Fast husläkarkontakt i primärvården

Alla ska ha en fast husläkare i primärvården. Husläkaren ska vara lätt att nå och ha en fast och begränsad patientlista. De barn och vuxna som har många och täta kontakter i specialistsjukvården ska ha rätt till en fast vårdkontakt med god tid för uppdraget. På så sätt blir mötet med vården både enklare och tryggare.

Laga hålen i tandvården

Sveriges befolkning har fått allt bättre munhälsa, men det finns hål i den utvecklingen. Människor med långvariga sjukdomar och personer som lider av psykisk ohälsa är särskilt utsatta. Nationella tandvårdsprogram ska tas fram för riskgrupper. Kunskapen om munhälsa vid åldrande och vid demenssjukdomar, neurologiska sjukdomar, Parkinsons sjukdom, MS och andra tillstånd som ofta drabbar äldre måste öka.

Plats för den som behöver det: Satsning på vårdplatser

Antalet vårdplatser i Sverige har successivt minskat under lång tid. Visserligen beror en stor del av denna minskning på att vården har utvecklats, mer vård kan i dag ges i hemmet och fler patienter kan gå hem samma dag som en operation genomförts. Att vården utvecklas är glädjande, men vårdplatserna har minskat i en oproportionerlig takt. Detta leder till överbeläggning, vilket i sin tur leder till stressiga arbetsförhållanden och att många anställda lämnar yrket i förtid. Denna onda cirkel måste brytas. Liberalerna vill se fler vårdplatser i hela landet. Var du än bor i vårt avlånga land ska vårdtillgången vara god. Staten måste ta sitt ansvar och stötta regionerna utifrån deras förutsättningar och behov.

Det minskade antalet vårdplatser syns också på köerna. Gång på gång mäktar regionerna inte med att uppfylla vårdgarantin för mer komplicerade insatser. I nästan 40 procent av fallen måste patienter vänta mer än 90 dagar på en operation eller åtgärd i specialiserad vård. Statens styrning stjälper i dag mer än den hjälper. Administration och överbyråkratisering präglar medarbetarnas vardag. Vårdskulden från pandemin där operationer och behandling sköts på framtiden blev stor, men bekräftade framför allt vad vi redan visste: utgångsläget innan pandemin var ohållbart.

Därför vill vi i Liberalerna under kommande år satsa på fler vårdplatser, och alla komponenter som behövs för att genomföra en sådan utbyggnad på bästa sätt. De som arbetar inom vården ska mötas av goda arbetsvillkor, fler kollegor och bra lönemöjligheter – inte krånglig byråkrati. Patienter ska bemötas av kunskap och kompetens, oavsett om deras sjukdom är vanlig eller sällsynt.

Hjälp till de som behöver det mest: Stärk assistansen

Liberalerna låg bakom lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) när frihetsreformen kom till på 90-talet. Sedan dess har vi liberaler fortsatt att se efter den för att försäkra att alla individer, oavsett förutsättningar, ska få sina behov mötta och kunna leva ett värdigt liv i största möjliga frihet. Tyvärr har denna frihetsreform stegvis urholkats efter flera år av allt snävare rättspraxis, samtidigt som oseriösa aktörer har lyckats utnyttja systemet på behövande människors bekostnad.

Det är hög tid att vi både utvecklar och återupprättar assistansen. Tack vare vårt långa engagemang i dessa frågor vet vi i Liberalerna vad som behöver göras, och vi driver på för att göra det så fort som möjligt. Människor med stora behov har inte råd att vänta medan regeringen drar dessa viktiga frågor i långbänk.

Bättre assistans på både kort och lång sikt: Kriskommission och ny LSS-inspektion

De akuta problemen inom den personliga assistansen är så pass allvarliga att det krävs en kriskommission. På så sätt släcker vi de värsta bränderna, men vårt arbete slutar inte där. Vi vill se en LSS-inspektion med två huvuduppdrag. Inspektionen ska för det första ta till vara den enskildes rättigheter gentemot myndigheterna. Genom kvalitetstillsyn och kvalitetsuppföljning av verksamheterna oavsett driftsform, genom en allmän rätts-hjälp för råd och stöd samt juridiskt bistånd vid överklaganden och liknande skyddar vi individens rätt till hjälp och stöd. Inspektionen ska för det andra stoppa kriminalitet och fusk genom att oseriösa och kriminella utförare stängs av och lagförs.

Bidra och delta på egna villkor: rätt till utbildning och stöd till arbete

För Liberalerna är rätten till utbildning en självklarhet. Skolan är grunden till ett gott liv. Detta gäller alla barn och ungdomar. Liberalerna kräver att rätten till en god och anpassad utbildning efter vars och ens förutsättningar och behov ges till alla. Utbildningsnivån är lägre bland personer med funktionsnedsättning än bland övriga i befolkningen. Några av orsakerna är att särskilt stöd sätts in för sent, dåliga lärmiljöer och att elever med funktionsnedsättning är otrygga. Kunskapen om funktionshinder i skolan och på högskolorna är generellt för låg och insatserna för få. Detta måste åtgärdas. Alla människor som kan arbeta ska arbeta utifrån sin egen förmåga. Allas kompetens behövs. Andelen sysselsatta är lägre bland personer med funktionsnedsättning än i befolkningen totalt. År 2020 var sysselsättningsgraden för personer med funktionsnedsättning 67 procent, 10 procent lägre än i befolkningen totalt. Liberalerna fokuserar på varje människas drivkraft att vara med och arbeta och bidra. Därför vill Liberalerna införa en stöd-till-arbete-garanti för personer med funktionsnedsättning.

Förstärkningar av Sveriges konkurrenskraft

Liberalerna vill bryta utanförskapet och stärka egenmakten i hela Sverige. Det kräver att arbetslinjen återupprättas och att hinder för strävsamhet rivs. Därför vill Liberalerna se ett egenförsörjningsmål, ett reformerat försörjningsstöd, skattesänkningar för fler i arbete och regelförenklingar för morgondagens företag.

Det ska löna sig att arbeta, starta företag och utbilda sig. Fler ska få förutsättningar att ta ansvar för sin egen försörjning. Det ska löna sig att ta risker, vara entreprenöriell och tänka nytt. Människor ska försörja sig själva så långt som möjligt.

Dessa tankar stöter nu på alltmer motstånd. 2004 avskaffade en enhällig riksdag arvs- och gåvoskatten. Därmed kunde svensk politik flytta sig från 1970-talets konfiska-

toriska ägandeskatter. Dessa skatter drabbade då vanliga medborgare och gjorde Sverige till ett fattigare, mindre företagsamt och mindre innovativt land.

Källa: AKU.

Under de efterföljande åren genomförde alliansregeringen viktiga reformer som investeringssparkonto, sänkta kapital- och bolagsskatter, jobbskatteavdrag och avskaffad förmögenhetsskatt. Tack vare Liberalerna avskaffades också den skadliga värnsskatten 2019. Dessa reformer har ofta skett i konflikt men med tiden kommit att accepteras brett i riksdagen.

Nu är tongångarna från vänsterblocket annorlunda. En kraftig vänstersväng sker i parti efter parti i det rödgröna regeringsunderlaget. En S-märkt regering efter valet kommer med all sannolikhet att höja och införa skatter ett redan högt skattetryck.

De som kommer ta notan för denna vänstersväng är den breda medelklassen som sparar några hundralappar i månaden, till en kontantinsats eller till den egna pensionen. Det är barnfamiljer som har köpt eller ärvt ett sommarhus. Småföretagare som varje dag kämpar och sliter, samtidigt som de skapar nya jobb och bidrar till att skatteintäkterna ökar för att vi ska ha mer pengar för att stärka vår gemensamma välfärd. Och kvinnor i omsorgsyркиn som trots små marginaler kan avsätta en slant för att skapa sig ekonomisk trygghet.

Alla förlorar på att Sverige blir ett land där slit och ambition straffas, där företag och innovationer flyr utomlands och där småföretagare får lägga mer tid på regelkrångel än på att utveckla verksamheten. Vänsterblockets politik vore förödande för svensk tillväxt, ekonomi och konkurrenskraft. Och det skulle förstärka det stora gapet mellan de som jobbar och de som står utanför.

Liberalerna säger nej till detta. Vi vill säkerställa att det ska löna sig att arbeta och vara billigt att anställa. Fler ska tycka att Sverige är ett spännande land att investera i. Fler barn ska växa upp med vuxna förebilder som går till jobbet. Fler ska kunna spara ihop till en egen ekonomisk buffert. Fler ska fortsätta att få arbete med hjälp av rut-reformen. Så ökar vi friheten för fler. Detta är några av våra prioriteringar på det ekonomisk-politiska området under de kommande åren:

Sänkt skatt på arbete

Arbetet med att permanent sänka marginalskatterna i alla skikt, och i synnerhet för personer som går från bidrag till jobb, måste fortsätta. Det behövs fler och större permanenta jobbskatteavdrag och ytterligare riktade skattesänkningar på de allra lägsta lönerna. På sikt ser vi framför oss att vi permanent sänker skatten på de lägsta arbetsinkomsterna med minst 1 000 kronor i månaden. Sverige måste satsa på arbetslinjen före bidragslinjen, för framtidens skull.

Trots skattesänkningar på 2000-talet är Sverige nämligen fortfarande bland de länder i världen som beskattar arbete allra hårdast. Resultatet har blivit att det för många lönar sig mindre än i motsvarande yrken i andra länder att arbeta mer – och för vissa lönar det sig ibland inte alls. Det krävs också ytterligare kraftfulla sänkningar av förvärvsinkomstskatten i syfte att öka utbildningspremien, göra det lönsamt att arbeta de där extra timmarna och stärka Sveriges konkurrenskraft i en alltmer globaliserad värld.

Företagarnationen Sverige

Sverige ligger långt framme i digitaliseringen och har varit grogrund för flera av världens mest framgångsrika företag inom teknikområdet. Vi behöver återta ledartröjan i teknisk innovation. Liberalerna ser behov av att förändra optionsbeskattningen så att den blir internationellt konkurrenskraftig. Även en sänkning av den s.k. expertskattens nivå för utländska nyckelmedarbetare är nödvändig för att kunna locka fler talanger och entreprenörer till Sverige. Ett förbättrat regelverk för små- och fåmansföretag är, och förblir, en prioriterad liberal skattefråga. Bolags-, kunskaps-, entreprenörs- (3:12) och kapitalskatter ska vara konkurrenskraftiga, enkla och uppmuntra till investeringar i Sverige.

Sänkt skatt på sparande

Eget sparkapital medför frihet, möjligheter och trygghet. Den som har en egen ekonomisk buffert står friare att byta jobb, starta företag, flytta eller, för den delen, lämna ett destruktivt förhållande. Därför är det självklart för Liberalerna att alla svenskar ska kunna spara mer utan att behöva betala skatt på avkastningen. Liberalerna vill genomföra en kraftig reform av den nuvarande ISK-beskattningen för att ytterligare stärka människors möjligheter att spara. De första 300 000 kronorna som sparas på ISK ska vara skattefria, och golvet på 1,25 procent slopas helt. Magdalena Anderssons höjning av skatten på sparande ska rullas tillbaka.

Inför en gas i pensionssystemet

Liberalerna föreslår att det inrättas en gas i pensionssystemet. En ny gas i den allmänna pensionen skulle utgöra en långt bättre och snabbare förbättring av pensionerna än att höja pensionsavgiften. I dag finns det redan en broms i inkomstpensionen som innebär att pensionerna sjunker när inbetalningarna är för låga. På samma sätt bör det införas en gas i pensionssystemet. På så sätt skulle överskottet i pensionssystemet komma dagens och morgondagens pensionärer till del i stället för att läggas på hög.

För att undvika att överskottet används till kortsiktiga och populistiska avvägningar bör gasen kopplas till en förutbestämd nivå på balanstalet. Förslaget omfattar både

dagens och framtidens pensionärer. På så sätt säkerställs att man inte ställer olika generationer mot varandra. En sådan lösning innebär mer pengar i plånboken för fler pensionärer, bibehållna drivkrafter till arbete och att pensionssystemets principer ligger fast. Socialdemokraterna går nu fram med ett garantitillägg och talar om att höja arbetsgivaravgiften efter valet. Det är utskälda förslag med en rad nackdelar för svensk ekonomi. Liberalernas politik stärker pensionärernas ekonomi utan varken regeringens nedmontering av arbetslinjen eller en skattesmäll för företagen.

Forskningsinfrastrukturen i Sverige behöver stärkas

Modern forskning blir alltmer beroende av avancerad utrustning. Det kan handla om stor datakapacitet, renrum, avancerade teleskop eller acceleratorer. Detta brukar kallas forskningens infrastruktur. Under alliansåren startade tre stora infrastrukturprojekt, som vart och ett satt Sverige på världskartan. Det är materialforskningsanläggningarna ESS och MAX IV, båda i Lund, och forskningscentret Sci Life Lab i Stockholm och Uppsala.

Sverige har i dag inte längre ett tillfredsställande system för detta arbete, vilket den oklara hanteringen av MAX IV och Sci Life Lab visar. Det finns också ett betydande antal halvstora infrastrukturer för forskning som har svårt att hitta den långsiktiga finansiering som behövs. Regeringens handlingsförklaring riskerar att få stora konsekvenser för Sveriges framtid som forskningsnation. En samlad översyn över behoven hos forskande och forskningsnära sektorer behöver göras, för att därefter leda till insatser som stärker oss som forskningsnation.

Johan Pehrson (L)

Mats Persson (L)

Tina Acketoft (L)

Gulan Avcı (L)

Juno Blom (L)

Malin Danielsson (L)

Bengt Eliasson (L)

Joar Forssell (L)

Helena Gellerman (L)

Roger Haddad (L)

Robert Hannah (L)

Maria Nilsson (L)

Nina Lundström (L)

Fredrik Malm (L)

Lina Nordquist (L)

Christer Nylander (L)

Jakob Olofsgård (L)

Arman Teimouri (L)

Barbro Westerholm (L)

Allan Widman (L)